

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AHMET DAVUTOĞLU’NUN MEDENİYET SÖYLEMİ
VE AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA
YENİ SİYASET ARAYIŞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet BİÇER

Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat YEŞİLTAS

AĞUSTOS / 2017

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AHMET DAVUTOĞLU'NUN MEDENİYET SÖYLEMİ VE
AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YENİ
SİYASET ARAYIŞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet BİÇER

Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Bu tez 01/05/2017 tarihinde jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç.Dr. Murat Yılmaz	BASARILI	M. Yılmaz
Doç.Dr. Ferhat PİRİNGCİ	BASARILI	F. Pirıngcı
Yrd.Doç.Dr. Yıldırım TÜRAN	BASARILI	Y. Türan

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi ve Türk Dış Politikasında Yeni Siyaset Arayışı

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 51 sayfalık kısmına ilişkin *Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28* uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 20/07/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen *Turnitin* intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 18 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dahil
- 3) 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

(Adı – Soyadı, İmzası, Tarih)

Ahmet Bicer
[Signature]

22.08.2017

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı
Öğrenci Numarası
Ana Bilim Dalı
Programı
Statüsü

: Ahmet BİÇER
: Y126007003
: Uluslararası İlişkiler
: Uluslararası İlişkiler
: X Y. Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

Danışman

(Adı - Soyadı, İmzası, Tarih)

Doç. Dr. Murat YEŞİLTAŞ
[Signature]

22.08.2017

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	ii
ŞEKİL LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE MEDENİYET SÖYLEMİ	3
1.1. Medeniyet Kavramına Giriş	3
1.2. Medeniyet’in “Muğlak” Bir Kavram Olarak Oluşumu	4
1.3. Çok Katmanlı Yapı: Medeniyet, Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Düzen Fikri	5
1.4. Homo Occidentalist, Tarihin Sonu ve Medeniyetler Çatışması	12
BÖLÜM 2: AHMET DAVUTOĞLU’NUN MEDENİYET SÖYLEMİ	16
2.1. Ahmet Davutoğlu’nun Temel Kavramı: “Medeniyet”	16
2.2. Medeniyet Söyleminin Uluslararası İlişkiler Boyutu: “Düzen Fikri”	19
BÖLÜM 3: AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YENİ SİYASET ARAYIŞI VE MEDENİYET SÖYLEMİ	29
3.1. Dış Politika’da Özgüven Kazanımı; Karşı Çıkabilen Anlayış ve Meydan Okuyucu Hamleler	30
3.2. Dış Politika Girişimi Olarak Uluslararası Düzeni Ahlaki Normlar ile Yeniden Düşünmek.....	32
3.3. Medeniyetler Arası İttifak ve Türkiye Örneğinde Dönüşüm Fikri.....	34
SONUÇ	36
KAYNAKÇA.....	39
ÖZGEÇMİŞ	44

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
BM	:Birleşmiş Milletler
İKÖ	:İslam Konferans Örgütü
NATO	:North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü)
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Davutoğlu'nun Medeniyetsel Dünya Düzeni	21
--	----

Tezin Başlığı: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikasında Yeni Siyaset Arayışı

Tezin Yazarı: Ahmet BİÇER

Danışman: Doç.Dr. Murat YEŞİLTAS

Kabul Tarihi: 01.08.2017

Sayfa Sayısı: VI (ön kısım) + 44 (tez)

Anabilimdalı: Uluslararası İlişkiler

Bilimdalı: Uluslararası İlişkiler

İnsan, doğası gereği kolektif ve toplumsal bir yaşama şekli içerisinde hareket etmeye başladığından itibaren bir düzen arayışı içerine girmektedir. Medeniyet de yüzyıllardır insan kaynağı ile karşılıklı etkileşim içerisinde olması sebebi ile bireysel, kolektif ve toplumsal olarak etkilemiştir ve etkilenmiştir. Bu sebeple medeniyeti oluşturan unsurlar ve diğer dinamikler sürekli olarak bir değişim ve dönüşüm içerisinde süre gelmiştir.

Uluslararası arenada hâkim adaletsiz bir düzen kurucu sistemin varolduğu, sistemin bugünün sorunlarına cevap verme noktasında yeterli olmadığını, merkezi yönetimin adı olan Batı'nın bugün kapsayıcılıktan uzak ve tek yönlü bir anlayışının olduğu ortaya konmuştur. Bu sebeple yeni bir düzen ve yeni düzen kurucu aktörler gerekmektedir. Bu manada Türkiye'nin sahip olduğu potansiyeli yansıtmadığını düzen kurucu bir aktör olarak kendisinin var olduğunu ve bu var olma zemininin, merkezinin, sahibi olduğu coğrafyada imkân ve sınır olarak mevcut olduğunu söylemiştir. Dış politikadaki bu söylem AK Parti dönemi dış politikasında belirginleşmiştir ve çok defa eyleme dönüşerek yeni bir politika olarak kurumsallaştırılmaya çalışılmıştır.

Türkiye, potansiyelini yansıtmama noktasında aşması gereken psiko-politik süreci AK Parti döneminde başarmıştır. Bu sürecin mimarı olarak görülen Ahmet Davutoğlu'nun medeniyet algısı ve tasavvuru bu dönemdeki dış politikadaki yeni siyaset arayışının önemli izlerini taşımaktadır. Bu tezde AK Parti dönemi Türk dış politikasında Ahmet Davutoğlu'nun medeniyet söyleminin etkili olduğunu ve bu söylemin yeni bir politik anlayış ile yeni bir düzen arayışında olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medeniyet, Medeniyet Söylemi, Ahmet Davutoğlu, Dış Politika, AK Parti Dönemi

Title of the Thesis Ahmet Davutoglu's Civilizational Discourse and New Political thinking on Turkish foreign Policy during the AK Party Era

Author: Ahmet BİÇER

Supervisor: Assoc. Prof. Murat YEŞİLTAŞ

Date: 01.08.2017

Nu. of pages: VI (pre text) + 44 (main body)

Department: International Relations

Subfield : International Relations

Humans have always been in search of order, ever since starting to live in a collective and social form of life because of one's nature. For centuries, civilization has been in a mutual interaction with human beings, where it got affected and had an effect upon the personal, collective and social aspects. For this reason, the elements and other dynamics that constitute civilization have proceeded in continuous change and transformation.

The existence of an injustice system creator within the international arena, a system that is not sufficient enough to address today's problems as well as a global dominant power known as the West being remote from comprehensiveness and having one-sided consciousness have been put forward. As a result, a new order and the new founding actors are needed. In this sense, Turkey has indicated that it does not reflect its true founding potential. It has presented itself to have the grounds needed for new order through the opportunity and limit its geography holds. This foreign policy statement became more evident during the period of AK Party's foreign policy and has been tried to be institutionalized as a new policy by putting into action many times.

Turkey has managed to complete the psycho-political process in order to show its potential during the AK Party period. Through his perception and vision of civilization, Ahmet Davutoğlu, who is seen/considered as the architect of this period, reflects his significant influences in the quest of new strategies on the foreign policies. This thesis tries to explain that during the AK Party period, Turkish foreign policy has been influenced by Ahmet Davutoğlu's civilization discourse that seeks a new political understanding and a new order.

Keywords: Civilization, Civilizational Discourse, Ahmet Davutoglu, Foreign Policy, AK Party Era

GİRİŞ

Türk dış politikası cumhuriyet döneminden miras aldığı anlayış ve yöntemleri 2000 li yılların başına kadar devam ettirmiştir. Sahip olduğu kadim birikim ve bulunduğu coğrafya ona her ne kadar tarihin her döneminde ilham kaynağı olmuş olsa da bu dönem içerisinde dâhili bedbahtlara karşı koyacak psikolojik eşiği geçmekte güçlük çekmiştir.

Uluslararası ilişkilerde düzen kurucu ülkeler tarafından genel olarak tek taraflı ve diğer ülkelerin geleceğine yönelik bir ipotek aracı olarak görülen medeniyet, Türkiye’de AK Parti döneminde çok daha farklı biçimde politik fikri alt yapı anlamında yapıcı bir hal almıştır. İçerisinde bulunduğu ekonomik kriz ve siyasi istikrarsızlık döneminden güçlü bir ekonomik yapıya ve rengini ve varlığını daha belirgin kılan bir siyasi otorite haline gelmesinin arkasında yatan güçlü bir ben-idraki oluşumunun besin kaynağı olmuştur.

Bu anlamda dış politikası sadece Avrupa Birliği’ne girme hedefini taşımayan, gerektiğinde İslam İşbirliği Teşkilatı Başkanlığı görevini üstlenen diğer yandan Shangay İşbirliği Örgütüne dâhil olmak isteyen, Güney’de ülkeler ile vize muafiyeti anlaşması imzalamaktan çekinmeyen ve Afrika’daki varlığını güçlendirerek etkisini genişletmek isteyen bir ülke durumuna gelmiştir. Bunun yanında sahip olduğu medeniyetin içinde barındırdığı dini ve milli ilkeleri ile gerektiğinde sadece sınırında değil Orta Asya ve Balkanlar’daki zulme ve zalime karşı durma cesaretini gösterebilen bir politik anlayış yine devlet kademlerinde kendine yer edinmiştir.

Tarihin, birçok medeniyetin hem yükselişine hem de çöküşüne tanıklık ettiğini bu sebeple geleceğin tek boyutlu bir zaman idrakinin ürünü olmayacağını belirten Ahmet Davutoğlu aslında tam da bu psiko-politik eşiği tarihindeki yükseliş dönemlerinin kendisinde oluşturduğu bilinç ve kadim tarih anlayışından alarak aşmaktadır. Gelecekte tekrar bu yükselişin gerçekleşebileceğini çünkü zeminin buna müsait olduğu fikrini ifade etmektedir. Bu algı ve gerçekçi bir güç algılaması ile yeni bir dış politika anlayışını ileri sürmüştür.

Nitekim bu siyaset anlayışı Türkiye’ye sahip olduğu potansiyelin farkına varmasından ziyade birçok kazanım sağlamıştır. Uluslararası arenada politik olduğu kadar ekonomik

olarak da ilerleme kaydedilmiş ve başka ülkelere ekonomik destek verebilen bir ülke haline gelmiştir.

Amaç:

Uluslararası alanda hâkim dil ve söylemlerin aksine barışı yurttan değil cihanda hâkim kılmak üzere siyaset yürüten Türkiye, diyalog ile kurulan birlikteliklerin daha kalıcı ve yapıcı sonuçlar doğuracağını düşündüğü için Medeniyetler İttifakı projesi ile de dünyaya değer ve ahlak barındıran politikalar geliştirilebildiğini göstermiştir.

Bu kapsamda gelişimi ve değişimi devam eden çok katmanlı medeniyet söyleminin uluslararası ilişkiler alanında özellikle düzen kurma fikri bağlamında birliktelik oluşturan konular kapsamında değerlendirilmiştir. Ardından AK Parti dönemi dış politika mimarı diyebileceğimiz Ahmet Davutoğlu'nun medeniyeti nasıl algıladığı, konu ile ilgili yapmış olduğu karşılaştırmalar ve bu kapsamda medeniyeti uluslararası ilişkiler bağlamında nereye oturttuğu konusu incelenmiştir ve anlaşılmaya çalışılmıştır.

Önem:

Bu çalışma uluslararası ilişkilerde güç kavramı gibi hâkim bir dili henüz geliştirememiş olan medeniyet unsurunun uluslararası alanda siyaset belirleyen bir değer olduğunu özelde yine Türk dış politikasında yeni bir siyaset arayışının aracı olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır yine bu bağlamda literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Yöntem:

Çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için geniş bir literatür incelemesi yapılmış olup tüm eksiklikleri ile nihayete ermiştir. İlk olarak teorik zeminde inceleme yapılmış olup daha sonra özellikle Ahmet Davutoğlu'na ait bölümlerde söylem analizi ile fikri anlayışını kavramak ve kendi yazılarının yanı sıra, röportajları, haberleri, miting konuşmaları, videoları ve yakından tanıyanların akademik yazıları, gazete haberleri ve videoları incelenmiştir.

BÖLÜM 1: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE MEDENİYET SÖYLEMİ

1.1. Medeniyet Kavramına Giriş

Sosyal bilimlerden başlayıp sömürgeciliğe uzanan popüler kültürden uluslararası ilişkilere kadar genişleyen bir alanda sıklıkla kullanılan medeniyet kavramı, ortaya çıktığı 18. Yüzyıldan günümüze kadar farklılık göstermiş, kimi zaman barbarlık ile zıt anlamda kullanılmış, değişime uğramış kimi zaman ise şiddetle eleştirilmiş ve reddedilmiştir. İlk olarak Fransız entelektüelleri Voltaire ve Mirabeau tarafından kullanılan medeniyet/medenileşme (civilization) terimi bir yandan tavır ve zevklerin incelenmesi ve görgü kurallarının içselleştirilmesi anlamında diğer yandan da askeri hukukun hâkimiyetinin sona erdiği ve yerini ‘medenî/sivil’ hukukun aldığı toplumsal durum anlamında kullanılmıştır. Fakat bir süre sonra ‘tek medeniyet’ anlayışı yaygınlaşmış olup, özellikle İngiliz yazarlarda; Batılı ülkelerin dünyanın geri kalanına olan askeri, ekonomik, kültürel hatta ontolojik üstünlüğünü ifade etmek üzere ve ‘barbarlık’ teriminin zıttı olarak kullanılmaya başlanmıştır¹.

Diğer bir açıdan, medeniyete bir kavram ve değer olarak karşı çıkan bir yazın varlığını da söylemeliyiz. Medeniyeti seküler bir din ve işlevsiz bir soyutlama olarak reddeden İsmet Özel’in Üç Meselesi ya da Nobel edebiyat ödülü almış olan J.M. Coetzee’nin Waiting for the Barbarians romanı bilhassa medeniyet kavramına karşı çıkan çalışmalar arasında zikredilebilir. Yine Freud’un Civilization and Its Discontents’i de medeniyetin insanın güdülerini ve derin duygularını maskeleyerek için ihdas edilmiş bir soyutlama olduğunu savunan ve bu nedenden ötürü medeniyet karşıtı literatür kapsamında değerlendirilebilecek eserlerin arasında sayılabilir².

Medeniyet kavramına ilişkin sorunlar bu kadarla da sınırlı değildir, medeniyetin tekil mi çoğul mu olduğu meselesi, çoğul ise farklılığın nereden kaynaklandığı? Medeniyetin ölçütünün ne olduğu sorunu. Medeniyetin ölçütünün, bilim ile teknolojiye ileri seviyeye

¹ Nurullah Ardic, Modernite, Kimlik, Siyaset: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi, S.49-50. Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik, Der. Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran, (İstanbul: Küre, 2014), S. 47-87.

² İbrahim Kalın, "Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş", S.3, Divan: İlmi Araştırmalar, Sy. 29 (2010/2), S.1-61.

ulaşmış olmak mıdır? Veyahut bir tutumu ve davranışı ayrıca düzeni medeni yapan, onun hukuk ile temellendirilmiş olması mıdır? İlkellik ve medenilik hangi kıstaslara göre belirleneceği, hiyerarşik bir tasnifte geri kalmışlığı ifade etmek için kullanılan ölçütlerin ne olduğu? Herhangi bir üstünlük durumunda ne gibi ayrıcalıklar ve sorumluluklar yüklendiği gibi sorunlar medeniyet tarihine ilişkin tartışmaların önemli konularını oluşturmuştur³. Bununla birlikte medeniyet analizine dair sosyal bilimlerde güçlü bir gelenek henüz ortaya konamamıştır ve potansiyeli hayata geçirilebilecek bir alan olarak karşımızda durmaktadır. Aynı şekilde bu bakir durum uluslararası ilişkiler alanı içerisinde de benzerlik göstermektedir⁴. “Merkez kavram” olan medeniyet olgusu yapısında pek çok kavram ve terim barındırmakta tarih, siyaset, sosyoloji alanlarında yaygın kullanılmaktadır. Bu yüzden çok katmanlı ve ilaveten esnek bir nitelik arz etmektedir⁵. Medeniyetin bu çok katmanlı yapısı onun tam manası ile tanımlanmasını mümkün kılmamakta hatta zorlaştırmakta ve eksik bırakmaktadır. Bu yüzden bu ihtiyatı akılda tutmak gerekmektedir.

1.2. Medeniyet’in “Muğlak” Bir Kavram Olarak Oluşumu

H. William Sewell, *Logics of History; Social Theory and Social Transformation*⁶ başlıklı eserinde medeniyet kavramının muğlak yapısından şu şekilde bahsetmektedir: Medeniyet (civilization) toplum, kültür, ekonomi gibi alanlarla bitişik ve ilişkili olduğundan dolayı kesin ve açık bir şekilde sınırları çizilememektedir, bu sebeple medeniyet için geçerli olan sınırlandırmalar çok zayıftır, geniş bir kapsama alanı vardır.

Sosyal bilimlerde varsayımlar belirli parametreler ve düzenleyici bir çerçeve içerisinde ortaya konulmaktadır. Ayrıca ontolojik ve epistemolojik düzlemleri belli olabilmelidir. Fakat medeniyet düşüncesi içerisindeki birçok şey devam edegelmekte olup mütemadiyen yeniden yorumlama gerektirmektedir, bu manada medeniyet düşüncesi tam bir uyum göstermemekte ve içerisinde çelişkiler barındırmaktadır.

3 Kalın, "Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş" S.5-12.

4 Martin Hall and Patrick Thaddeus Jackson, "Introduction: Civilizations and International Relations Theory", S.3. *Civilizational Identity The Production and Reproduction of "Civilizations" in International Relations*, der. Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson, (New York: Palgrave macmillan, 2007), S.1-12.

5 Kalın, "Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş" S. 1-20.

6 William H. Sewell, *Logics of History: Social Theory and Social Transformation*, (Chicago: University of Chicago Press, 2005), S.69-71. Alıntı "Introduction: Civilizations and International Relations Theory", S. 1-12.

Medeniyet akrabalık, ekonomi ve ritüeller gibi tam bir bütünlük ile ele alınamamakta, geçirgenliği ve ikilemi aykırılık oluşturmaktadır. Bu sebeple yap-boz oyununun parçalarına benzemeyen medeniyetin unsurları için birbirine uyumlu bir şekilde geçmiş ve bir bütünü tam anlamıyla oluşturmuş olduğundan söz edilememektedir. Ayrıca bu muğlaklığın dışında medeniyetler aralarında da farklılık göstermektedir⁷. Bu sebeple medeniyetler heterarşiktir ve bir merkezileşmeden bahsedilememektedir.

Bu bağlamda medeniyeti anlamamanın ilk adımı, onu bir yapı veya salt kavram olarak değil de bir ilişki, bir süreç olarak düşünmemiz gerekmektedir, tıpkı Roma ve Germen medeniyeti şeklinde pratikte kullanıldığı gibi⁸. Bu geniş gruplamalar farklı alanlardan oluşmuş ilişkileri ve bağlamları bir bütün olarak bünyesinde barındırmaktadır.

Bu kapsamda da medeniyetin uluslararası ilişkilerde hangi fikirler bağlamında tanımlandığına ve ne gibi oluşum ve süreçler ile iliştiler olduğundan bahsetmek gerekmektedir. Bu sebeple medeniyeti uluslararası ilişkiler alanı içerisinde düzen fikri, küreselleşme, çatışma ve ittifak konularında ele almaktayız.

1.3. Çok Katmanlı Yapı: Medeniyet, Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Düzen Fikri

İnsani-hukuki-ahlaki tutum ve davranışların sonucunda ortaya çıkan fiziki, fikri ve siyasi ve ekonomik düzeni ifade eden⁹ ve bu anlamda toplum, süreç, gelişim, idare sistemi, düzen ve insanlık ile ortak bir çağrışım içerisinde olan medeniyet kavramı toplum, toplumsal inkişaf, yönetim sistemi, düzen, insanlık mirası konularında uluslararası ilişkiler ile bir kesişim içerisinde. Bu kapsamda medeniyet fikri ve uluslararası ilişkiler arasındaki en önemli birliktelik alanı düzen fikri üzerinde oluşmaktadır.

Eisenstadt'a göre medeniyetler âlem fikri ve insanların yaşama düzeni arasındaki ilişki ile anlam kazanmaktadır¹⁰. Benzer şekilde Mehdi Mozaffari de medeniyeti tarihsel bir

7 Arnold J. Toynbee, A Study of History, (New York: New York Press, 1939), C. 4, S. 1-2

8 Martin Hall and Patrick Thaddeus Jackson, "Introduction: Civilizations and International Relations Theory", S. 8.

⁹ İbrahim Kalın, Akıl ve Erdem Türkiye'nin toplumsal muhayyilesi, 3. Baskı, (İstanbul: Küre, 2014), S.122.

¹⁰ N. Eisenstadt, The Civilizational Dimension in Sociological Analysis", Thesis Eleven 62, (2000), S.1-21. Alıntı; Martin Hall and Patrick Thaddeus Jackson, S.1-12.

oluşum içerisinde ortaya koyduğu spesifik alem fikri ile tanımlamayı seçmiştir¹¹. Bu kapsamda bugün küresel bir yönetim yapısı olan ve bu yapı içerisinde yaşama dair hemen hemen tüm düzenlemelere ilişkin nizam maddeleri belirlemeyi amaç edinmiş uluslararası ilişkilerin pratikteki uygulamalarının başında gelen Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası ilişkiler örgütleri ile medeniyet fikrine ait teorik yaklaşımlar arasında açık bir benzerlikten söz edebiliriz. Bunun için BM Anlaşması'nın temel insan haklarından, insan kişiliğinin onuruna ve değerine ve yine erkeklerle kadınların ve büyük uluslarla, küçük ulusların hak eşitliğine olan adalet anlayışına olan atıflarını atıflarını incelemek yeterli olacaktır.”¹²

Böyle baktığımızda görmekteyiz ki; devletler ve devlet üstü örgütler ortak payda da bir düzen kurma anlayışı ve amacı içerisinde hareket etmektedirler. Ekonomik sistemlerden hukuki alt yapılara, siyasi otoriterlikten demokratik yapılara kadar oluşturulmak istenen şey bir düzen ve düzenin sürdürülebilirliğidir. Bu durum devletleri kurulan yeni veya mevcut düzenin içerisinde çeşitli pozisyonları almaya yöneltmiştir. Örneğin, Türkiye'nin Batı ittifakı içerisinde BM ve NATO üyelikleri bu manada bir pozisyon alma durumudur.

Düzen kurma siyaseti, jeopolitik, ekonomik, sahip olunan özelliğe bağlı veya tüm açılardan bir dünya devleti olma anlayışının bir sonucudur. Bu düzeni kurma fikri sahip olunan ve/veya olunması gereken güç kavramını da beraberinde getirir. Çünkü asıl olan bir dünya devleti olmaktır ve bunun getirdiği siyaset genel bir dünya düzeni ve sürdürülebilirlik için uluslararası düzeni kurmayı gerektirir. Henry Kissinger Kasım 2014'te Alman Der Spiegel dergisindeki röportajında¹³ Libya örneğini vererek kendini yönetemeyen ve istikrarsızlığa sebep olan ülkelerin dünya yönetiminde önemli düzensizliklere sebep olduğunu belirtmiştir. Bu manada bu siyaset sahip olunacak güç ile herhangi bir boşluğa mahal vermeyecek bir müdahaleyi gerekli kılmaktadır.

¹¹ Mehdi Mozaffari, Globalization, Civilization and World Order: A World-Constructivist Approach. S. 26. In Globalization and Civilizations, Der. Mehdi Mozaffari, (London: Routledge, 2002)

¹² Birleşmiş Milletler Antlaşması, <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf>. Erişim: 14.06.2015.

¹³ Henry Kissinger, “Do We Achieve World Order Through Chaos or Insight”, <http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-henry-kissinger-on-state-of-global-politics-a-1002073.html>, Erişim 21.06.2015

Robert Cox'a göre medeniyet muayyen bir uyuma ve birliğe ulaşmış fikir ve sosyal güçlerin amalgamı olmakla birlikte sürekli bir değişim/gelişim içindedir ve hem içeriden hem de dışarıdan gelen karşı koymalara cevap üretmektedir. Bu manada da medeniyet bir nokta değil bir süreçtir ve uluslararası ilişkiler alanı gibi dinamik bir yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Bu sebeple bu iki alan bir konumdan ziyade bir zihniyet meselesidir ve eşyanın doğal düzeni ile ilgili müşterek varsayımlardan oluşmaktadır. Bu müşterek varsayımlar gezegenin farklı bölgeleri arasındaki askeri güç, politik dengedeki değişimler ve sermaye hareketliliğinin dünyaya yaygın artışı gibi reaksiyonları ortaya koyan insan kaynağını biçimlendirmektedir¹⁴.

Ayrıca Eisenstadt, Cox'un düşüncesinin tamamen düşünsel değil, bunun yanı sıra varoluşun maddi koşulları ve sübjektif anlamlar arasında uyum olduğunu belirtmektedir¹⁵.

Medeniyet tanımlamaları küresel, bölgesel ve davranışsal boyutlarda nüfuz ve kimlik tanımlaması hakkında güçlü bir kaynak teşkil etmekte ve dünya politikasındaki eylemleri ve aktörleri ayırt edici bir vasıf olarak görülmektedir¹⁶.

Waltz, farklı olarak, devletlerarası güç mücadelesinin dünya politikasının dinamosu olarak devam ettiğini ve medeniyetin bu kadar keskin, ayırt edici vasfının olmadığını ve devletlerin çıkarlarının her zaman medeniyet kimlikleri ile uyum içerisinde olmadığını belirtmiştir¹⁷. Benzer şekilde Tariq Ali, dünya politikasındaki aktörlerin çıkarlarını belirleme ve sürdürme hususunda medeniyetsel veya kültürel tanımlamalardan ziyade ekonomik yapıların ve değişkenlerin etkili olduğunu ifade etmiştir¹⁸.

Fakat medeniyetin modernleşme/modernite süreci olarak görülmesi meselesi yani modernleşmenin /gelişimin medeniyetin sermayedarı olarak görülmesine dair tartışma bizi dolaylı olarak politik, sosyal ve ekonomik yönetimin ideal formuna geri

¹⁴ Robert Cox, *Civilizations and the Twenty-First Century: Some Theoretical Considerations*.” In *Globalization and Civilizations*, Der. Mehdi Mozaffari, (London: Routledge, 2002), S.39,143,161.

¹⁵ S. N. Eisenstadt, *The Civilizational Dimension in Sociological Analysis*, S. 161.

¹⁶ Facinta O'Hagan, *Discourses of Civilizational Identity*, S. 16. *Civilizational Identity The Production and Reproduction of "Civilizations" in International Relations*, der. Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson, (New York: Palgrave macmillan, 2007), S. 15-31

¹⁷ Kenneth Waltz, *The Continuity of International Politics*. In *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*, der. Ken Booth and Tim Dunn. Basingstoke, (UK: Palgrave Macmillan, 2002). Alıntı; Facinta O'Hagan, *Discourses of Civilizational Identity*, S.18.

¹⁸ Tariq Ali, *The Clash of Fundamentalisms: Crusades, Jihads and Modernity*, (London and New York: Verso, 2002). Alıntı; a.g.e.

döndürmektedir. Çünkü medeniyet tasvirinin politik analizi geçmiş ve bugünün dünya politikasını anlamamızda bize yardımcı olmaktadır. Hatta medeniyet söyleminin çağrışımı küresel, bölgesel ve davranışsal seviyelerde kendi yerimizi konumlandırmamıza yardımcı olurken ötekilerini değerlendirebilmek ve açıklayabilmek için de bize yardımcı olmaktadır¹⁹. Bu durum, medeniyetin düzen fikri ve buna bağlı bir dünya görüşünün oluşumunda ana parametrelerden biri olduğunu göstermektedir. Bu sebeple medeniyet uluslararası ilişkiler bağlamında her ne kadar güç kavramı gibi kullanılıp ön plana çıkmamış olsada, düzen fikri hususunda içerisinde barındırdığı dini²⁰ ve insani unsurlar sebebi ile bir zımni omurga olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü uluslararası ilişkilerin istikrarı için güç politikası yeterli değildir. Meşru bir uluslararası sistem ve düzene de ihtiyaç vardır²¹.

Meşru bir uluslararası düzen için uluslararası ilişkiler teorileri içerisinde farklı tartışma ve analizler yapılmıştır. Hatta disiplindeki temel yaklaşım ve görüşler yeni bir uluslararası düzenin mümkünatını bir mesele olarak dahi tartışmaktadır. Fakat bizim buradaki asıl meselemiz olan uluslararası ilişkiler teorileri içerisinde medeniyetin bir birim olarak hangi bağlamlarda kullanıldığını veya kullanılmadığını incelemek olacaktır.

Bu anlamda en eski uluslararası ilişkiler teorilerinden realizm ile medeniyet, insan doğası ile olan münasebetleri dolayısıyla ilişkilidir. Realist teoriye göre güç ve güvenlik siyasetinde otoriteyi gerektiren uluslararası hükümetin yokluğu yani anarşi, uluslararası ilişkilerde insan doğasının en kötü yanlarının ifade edilmesine izin verir hatta bunu teşvik eder²². Realizm her ne kadar realist olmayan unsur ve ilgilere mütevazı bir alan açıyor olsada katı realistler; güç, çıkar ve çatışmanın belirleyiciliğini vurgumaktadır, hatta güç ve çıkar dışında hemen herşeyi (uluslararası) siyasetten dışlamaktadırlar²³.

¹⁹ Facinta O'Hagan, Discourses of Civilizational Identity, S.20.

²⁰ Medeniyet "din"i tamamen kapsayan bir tanımlama içermemektedir fakat dinin bir alt segmenti olarak değer biçilebilecek bir tanımlaması vardır. Özellikle sahip olduğu değer ve ahlak öğeleri itibarıyla.

Eylül 2008 tarihinde Richard Falk, Rumeysa Kiger ile yapmış olduğu söyleşideki ifadesi şöyledir; "Dinin medeniyet kimliğinin temelini oluşturduğunu düşünüyorum." Küreselleşme, Din ve Medeniyet, (İstanbul: Küre, 2011), S.139-153.

²¹ Aytekin Yılmaz, Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler, (Ankara: Kadim, 2012), S.328.

²² Jack Donnely, Realizm, s.50-51. Uluslararası İlişkiler Teorileri, der. Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, vd., çev. Ali Aslan, Muhammed Ali Ağcan (İstanbul: Küre, 2012) S. 49-80

²³ A.g.e. s.51-52

Dolayısıyla uluslararası politikada ilk amaç güç elde etmek olarak ortaya çıkmaktadır fakat bireyler ve devlet adamları amaçlarını dinsel, felsefi, ekonomik ve toplumsal hedefler şeklinde tanımlarlar²⁴. Bu anlamda siyasi ve ekonomik düzen, idare sistemi, yönetim sistemi içerisinde medeniyete belirleyici bir rol verilmemektedir. Anarşi ve egoizme sıklıkla başvuru yapan Hobbes, çatışma mantığı ile anarşi ortamında hayatta kalma arayışındaki John Mearsheimer, devletlerin ahlaki ilkelere uymak zorunda olmadığını belirten Morgenthau ve yine benzer fikirleri belirten Machiavelli'nin fikirleri içerisinde insani ve ahlaki değerleri barındıran medeniyet fikrinin daha soyut veya rasyonel bir fayda sunmuyor olması sebebi ile gözardı edileceği anlamına gelmemelidir. Çünkü uluslararası sağlık, çevre ve hayvanlarını koruma örgütleri bir aktör olarak uluslararası arenada güç siyaseti değil ahlaki ve insani rol oynamaktadır. Bu faktörün göz ardı edilmemesi E. H. Carr tarafından da eleştirilmiştir ve herhangi bir dünya düzeninde ahlak faktörünü göz ardı eden realizmin, gerçek bir realizm olmadığını belirtmiştir²⁵.

K. Waltz ve neorealistler, gücü önemli bulmakla birlikte amaç olarak değil araç olarak görmüştür²⁶. Waltz hiyerarşik düzenlerde aktörlerin önde giden adayın veya galip gelenin arkasından gitme eğiliminde olduğu belirtmiştir²⁷. Yani malup olan aktörler ya kendileri galip devletlerin medeniyetine sahip olmak isteyerek bir dengeleme politikası ile kazanç elde etmeye çalışmıştır ya da galip devletler sahip oldukları medeniyeti bir politika gereği malup aktörlere benimsetmek isteyerek aktör üzerinde avantaj elde etmek istemişlerdir.

Nitekim ilk defa Avrupa'da ortaya çıkan uluslararası toplumun temel kuralları, ilk evrensel devletler toplumunun şimdi eşit egemen üyeleri olan geçmişin sömürge ülkelerinin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir ve bu, devletlerarasında ortak bir medeniyete olan aidiyet duygusunun²⁸ oluşmuş olduğuna bir örnek niteliğindedir.

²⁴ Aytekin Yılmaz, Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler, (Ankara: Kadim, 2012) S.141

²⁵ E.H. Carr, The Twenty Years' Crisis: 1919 – 1939: An introduction to the Study of international Relations (Londra: 1946) Alıntı: Uluslararası İlişkiler Teorileri, S. 49-80

²⁶ Aytekin Yılmaz, Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler, (Ankara: Kadim, 2012) S.147

²⁷ K.N Waltz, Theory of International Relations, Alıntı: Alıntı: Uluslararası İlişkiler Teorileri, S. 49-80

²⁸ Andrew Linklater, İngiliz Okulu, S.127 Alıntı: Uluslararası İlişkiler Teorileri, S. 119-150

Örneğin, Amerikan dünya düzeninin üçayağı bulunmaktadır, askeri güç, modern medeniyetin liderliği ve Batı'yı temsil etme. Bununla birlikte Amerika geleneksel bir medeniyetten yoksun olmasına rağmen tüm Batı'yı kendi liderliğinde birleştirerek Amerikan Hegemonyasına meşruiyet kazandırma çabasıdır²⁹. Bu kapsamda medeniyet ulaşılması gereken bir hedef veya amaç hatta güç gibi kuvvetli bir araçta değildir fakat ulaşılması istenen hedefe varma noktasında kullanılabilecek bir ara niteğindedir. Bu örnekte medeniyet, uluslararası alanda düzen kurma yolunda meşru güç elde etme (meşruiyet) aracı olarak kullanılmıştır.

Uluslararası ilişkiler alanında siyaseti güç unsuruyla ele alma yanında işbirliği ve uzlaşma süreci olarak ele alan liberal/ideal yaklaşımda bulunmaktadır. J. Locke ve J.J. Rousseau gibi yazarların siyaseti bir rızaya ve sözleşmeye dayanma yönünde geliştirmiştir. Bununla birlikte liberaller ekonomik, kültürel, ideolojik-dini alanları tanımaktadırlar³⁰ ve ilerlemeye, insanlık durumunun mükemmelliğe ulaşabileceğine, inanırlar³¹. Gelişmişlik, medenileşme/modernleşme temelli tanımlama kapsamında medeniyet³² idealist teori içerisinde kendine yer bulabilmektedir ve teorinin kendini tanımlayan ana unsurlarından biri olarak rol almaktadır.

Liberal dış politika ve uluslararası ilişkiler düşüncesinde insan hak ve özgürlükleri özel bir konuma sahiptir ve birçok toplum için evrensellikten bahsetmenin onlara hakim başka toplumun kültür (veya medeniyetini) empoze etmek anlamını taşımaktadır. Ve her toplumun doğrularının olabileceğinin altı çizilmektedir³³. Bu fikirlerin keskin ve ayırt edici sınırları olmayan medeniyet fikri ile uyum içerisinde olduğu ve uluslararası ilişkilerde Birleşmiş Milletler gibi kolektif ve içerisinde farklı kimlikleri barındıran bir yapının oluşması ve sürekliliğinin sağlanması noktasında geçişkenliğe sahip olduklarını ifade edebiliriz. Nitekim Birinci Dünya Savaşı sonrası Milletler Cemiyeti yapısı liberal/ideal fikirlerin etkisi ile oluşmuştur³⁴. Bu anlamda medeniyetin sahip olduğu

²⁹ Yiwei Wang, Pax Amerikana Neden imkânsız? Kadim Çin Dünya Düzeninin Çağdaş Amerikan Dünya Düzeniyle Mukayesesi, Çev. : N. Bilge Özel, Divan, cilt 12 sayı 23 (2007/2), 57-74

³⁰ Aytekin Yılmaz, Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler, (Ankara: Kadim, 2012) S.149

³¹ Scott Burckhill, Liberalizm, s.85. Uluslararası İlişkiler Teorileri, S. 81-117

³² Bkz. İbrahim Kalın, Akıl ve Erdem Türkiye'nin toplumsal muhayyilesi, Baskı3, İstanbul: Küre, 2014

³³ A.g.e. S. 85-117

³⁴ Mesut Önen, Uluslararası İlişkiler Dersleri, S. 26-27. (İstanbul: Beta Yayıncılık, 1988) Alıntı: Aytekin Yılmaz, Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler, (Ankara: Kadim, 2012), S.150

unsurlar güç siyasetinden, uzlaşma kültürüne yaklaştıkça kendisine daha fazla yer bulmaktadır.

Bu durum İngiliz Okulu üyelerinin fikirlerinde daha açık bir şekilde ifade edilmektedir. Okulun üyeleri, şiddeti “anarşik toplumun” müzmin bir yönü olarak görürler; fakat uluslararası ahlakın ve hukukun bu anarşik yapıyı önemli ölçüde denetim altında tuttuğunu ve yine uluslararası sistemin realistler ve neo-realistlerin iddia ettiğinden daha düzenli ve medeni olduğunu ileri sürer³⁵. Bununla birlikte Ahlaki ilkeler ve sosyal ilerlemenin, karşılıklı güvenin hüküm sürdüğü ve güvenliğin devlet tarafından tesis edildiği iç siyaset ile ilintili olduğu kabul edilir, fakat kozmopolit tasarıların, devletlerin sadece kendi güvenliklerini sağlamak zorunda olduğu ve karşılıklı güvenin bulunmadığı uluslararası ilişkilerde pek az ilgisinin olduğu düşünülür³⁶. Hatta kültür ve medeniyete bağlı ilkelerin uluslararası arenada belirleyici rol oynaması bir ideal olarak düşünülmektedir. Ve yine bu bağlam iç politika ve dış politikanın birbiri ile olan bağlılığı üzerine yapılan tartışmalarda bir birim olarak kendine yer edinebilir diyebiliriz.

İngiliz Okulu yazarları, uluslararası toplumun çok dinli olabileceğini ve radikal bir şekilde birbirinden farklı kültür ve yönetim felsefesine sahip devletler içerebileceğini savunur. Bu anlamda ortak zemini keşfetmektedirler. Çünkü bu durum ortak kültür veya yaşam tarzından ziyade paylaşılan niyahi temel olarak görülmektedir. Çünkü bugün tek başına hiçbir uluslararası siyasal kültür, günümüzde diplomatik kültürün temelini oluşturmamaktadır. Bunlarla birlikte ortak bir kültüre veya medeniyete olan aidiyet duygusunun onları daha güçlü duruma getireceği de eklenmiştir³⁷. Örneğin Avrupa’nın dünya egemenliğine yükselişinde Çin’den ve başka medeniyetlerden ne tür ödünçler aldığını ve neler öğrendiğini anlamanın önemi son yıllardaki çalışmalarda önemli bir tema haline gelmiştir³⁸. Bu anlamda medeniyet uluslararası toplum içerisinde bir birliktelik ve birlikteliği güçlendirici unsur olarak değerlendirilmiştir. Ve bu bağlamda barış dönemlerinin önemli bir birimi ve barış dönemlerinin sürekliliğini sağlayıcı bir birim olarak nitelenmiştir. Tabi bu az bir kesim tarafından destek bulmuştur çünkü düzen ve istikrar yalnızca ortak medeniyet aidiyeti ve ahlak ve adalete ilişkin

³⁵ Andrew Linklater, İngiliz Okulu, S.120-121. Uluslararası İliş. Teorileri, S. 119-150.

³⁶ A.g.e. S, 122

³⁷ A.g.e. S.127-128

³⁸ J. Hobson, The Eastern Origins of Western Civilization, (Cambridge: 2004), Alıntı: Andrew Linklater, Tarihsel Sosyoloji, S.201. Uluslararası İliş. Teorileri, S. 193-211.

farklılıkları çözmek ile nihayete ermemektedir, aynı zamanda düzen ve istikrar, nükleer yayılmayı önleyecek çabaları da gerektirmektedir³⁹.

Bu sebeple kusurlu sosyal düzenlemelerin daha düzgün işlemesine ve insanların bir arada yaşamayı başarmasına ihtiyaç vardır. Bu yaklaşımda uluslararası ilişkiler çalışmaları için özellikle önemli olan başlıca tema, devletlerin, -kendi vatandaşları kadar başka toplulukların üyeleri de dâhil- kendi eylemlerinden etkilenen herkese karşı sorumlu olduğu düşüncesini öngören ahlaki bilince olan bağlılıktır⁴⁰.

Yani materyal olan yapılar kadar normatif olan yapılar da önem arz etmektedir. Bu anlamda normatif yapıların materyal yapılar gibi uluslararası politikada önemli rol oynadığının, kimliklerin siyasi icraatları şekillendirdiğinin, aktörler ile yapılar arasında karşılıklı olarak birbirini etkileme ilişkisinin olduğunun ve hatta aktörlerce paylaşılan fikir, inanç, değerler sisteminin hem yapısal özellikler gösterdiği hem de sosyal ve siyasi eylemler üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunun altını konstrüktivizm çizmektedir⁴¹. Yani kimlikler çıkarları çıkarlar kimlikleri belirlemektedir. Bu anlamda Konstrüktivistler çıkarların nasıl oluştuğunu anlamak için bireylerin ve devletlerin sosyal kimliklerine odaklanmaktadır. Ve aktörlerin kendilerini nasıl tanımladıklarını ve çıkarların ne şekilde belirlendiğini anlamadan çıkarların peşinde koşma fikrinin bize çok bir şey söylemeyeceğini iddia etmektedirler⁴².

Diğer yandan ulusal ve uluslararası ayrışmasını üreten farklı konstrüktivizm türlerinden ziyade bütüncül bir konstrüktivizm ile kimlik ve çıkarları şekillendiren faktörleri kapsayan geniş bir medeniyet anlayışı birlikte analitik bir çerçeve oluşturmaktadır.

1.4. Homo Occidentalist, Tarihin Sonu ve Medeniyetler Çatışması

Batı-eksenli tarih inşasının en ön yargılı ve en iddialı varsayımlarından biri batı-dışı medeniyetlerin zaman ve mekân idrakinden böylece tarih ve coğrafya bilgisinden yoksun oldukları kanaatidir. Bu önyargı öylesine yaygın ve öylesine etkin bir nitelik

³⁹ H. Bull, *The Anarchical Society: A study of Order in World Politics* (Londra: 1977), Alıntı: Andrew Linklater, *İngiliz Okulu*, S.120-121. *Uluslararası İliş. Teorileri*, S. 119-150.

⁴⁰ J. Habermas, *Communication and the Evolution of Society* (Londra: 1984), Alıntı: Andrew Linklater, *Tarihsel Sosyoloji*, S.201. *Uluslararası İliş. Teorileri*, S. 193-211.

⁴¹ Christian Reus-Smit, *Konstrüktivizm*, S.279-290. *Uluslararası İliş. Teorileri*, S. 279-310.

⁴² A.g.e S.290-291.

kazanmıştır ki; bahsedilen bu batı-dışı medeniyet sahalarının, sömürgecilikle mekânlarından ve yine sömürgecilikle birlikte gelişen zihniyet dönüşümü ile de tarihlerinden kopuşunu meşru hale getirmiştir⁴³.

Galtung'a göre, batı insanının zaman idrakinin temel önermesi;⁴⁴ çizgisel zaman idrakine göre insanlığın son zaman diliminde ulaşmış olduğu değerler/kıymetler sorgulanmaksızın kabul edilmek zorunda olunan bir bütünü oluşturur. Buna uygun davrananlar ilerici, bunu sorgulayanlar ise geridir. Fukuyama'nın Tarihın Sonu tezindeki önerme ve yargılar bu zaman idrakinin tipik bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁵. Fukuyama'ya göre tarihin sonu gelmiştir ve bu sonu getiren şey tarihe ivme katacak unsurların son bulmasıdır. Söz konusu ivme katan bu unsurlar ise Batı'nın sahip olduğu değerlerdir.

"Böylesi bir bilgi anlayışı ile uluslararası düzen ve siyasi çevreler arasındaki ilişki batı medeniyetinin prototipinin özgün niteliklerinden biridir. Bilgi kuramı ile tarihin akışı arasında varolduğu kabul edilen mekanik bağımlılık, aynı zamanda, insanlığın tarihi serüvenini batı medeniyetinin tek boyutlu bilgi temeline indirgemektedir. Batı medeniyetinin tarihin sonunu getirdiğine inanan Fukuyama'nın dayandığı temel unsur da bu mekanik belirleyicilik ilişkisidir⁴⁶. Tarihin sonu tezi ile modernist kalıplara ve uluslararası düzen çevrelerine yeni bir meşruiyet zemini sağlamaya çalışan Fukuyama, aynı tek-boyutlu epistemolojik zeminden hareket etmekte ve bu anlamda 19. yüzyıl mutlakçı pozitivizm geleneğini uyandırmaya çalışan yeni bir tepki göstermektedir."⁴⁷

Galtung'un tespitlerinden yaklaşık on yıl sonra, Fukuyama ile aynı dönemlerde, Batılı liderlerin öncelikli amacının batı medeniyetinin ayırıcı/ayrıcalıklı taraflarını korumak olduğunu vurgulayan Huntington, bir anlamda onun homo occidentalist prototipine fevkalade bir örnek teşkil etmektedir: 'Batı diğer medeniyetlerden gelişme yolu açısından değil, kurumlarının ve değerlerinin ayırıcı özellikleri dolayısıyla ayrılmaktadır. Bunlar arasında batı medeniyetine modernliği keşfetmesini ve dünyaya

⁴³ Ahmet Davutoğlu, Tarih İdraki Oluşumunda Metodolojinin Rolü: Medeniyetlerarası Etkileşim Açısından Dünya Tarihi ve Osmanlı, S.36-37, Divan; İlmî Araştırmalar, S y.8 (1999/2), S.1-63.

⁴⁴ Johan Galtung, "On the Dialectic between Crisis and Crisis Perception." <https://www.transcend.org/galtung/papers/On%20the%20Dialectic%20Between%20Crisis%20and%20and%20Crisis%20Perception.pdf> Erişim: 22.03.2015)

⁴⁵ Ahmet Davutoğlu, Medeniyetlerin Ben İdraki, S.24.

⁴⁶ A.g.e. S.27.

⁴⁷ A.g.e. S.27.

yayılmasını ve diğer toplumların kendisine özenerek bakmasını sağlayan bireycilik, serbest piyasa,, Hristiyanlık, çoğulculuk, hukuk düzeni, insan hakları gibi unsurlar vardır. (...) Bunlar Batı medeniyetini yekpare kılmıştır., Batı medeniyetinin değeri evrenselliğinde değil bu eşsiz niteliğindedir. Batı liderlerinin öncelikli olarak yapması gerekenler; diğer medeniyetleri batı bakış açısıyla yeniden şekillendirmek değildir ki; bu onların düşmekte olan güçlerinin ötesindedir, batı medeniyetinin bu kendine özgü eşsiz değerlerini korumak ve yenilemektir⁴⁸.

Patrick T. Jackson'ın ifade ettiği gibi, Huntington'un farklı medeniyet analizleri 'Batı' kimliğinin hudutlarını korumaya yardım etmektedir⁴⁹. Bu yaklaşım farklı medeniyetlerin varlıklarını sürdürebilecekleri kanaatini reddettikleri için medeniyet gibi olumlu ve kurucu bir kavramı yıkıcı ve çatışması bir söylemin öznesi konumuna getirmektedir. Ve bu yaklaşım büyük ölçüde stratejik ve siyasi bir ajandanın ve yönlendirmenin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁰. Bu kapsamda Brett Bowden, 11 Eylül saldırılarını ve terör savaşlarını 'medeni' ve 'medeni olmayan'lar arasındaki savaş olarak belirtmiş ve bu durumunun yirmi birinci yüzyılın medeniyet standartlarının yeniden canlanmasına dair nitelikleri bünyesinde taşıdığını ifade etmiştir⁵¹. Tıpkı Fukuyama'nın tezinde olduğu gibi insanlık için aşırı genel ve mutlak bir gelecek biçmektedir. Böylece insanlığın geçmişi ve geleceği bu tekeli teorilerin çerçeveleri ile sınırlandırılmaktadır. Bu da demokratik ve ilerlemeci bir görünüm altındaki totaliter, tekeli ve statükocu karakteri aksettirmektedir⁵²

Uluslararası sistemin hâkim karakteri nedeniyle iç çatışma ve bunalımlarını evrensel çatışma ve bunalımlara dönüştüren batı medeniyeti, var olan düzeni yeniden kurmayı hedeflemiştir. Bu anlamda bu arayışın en bariz örnekleri soğuk savaş sonrası dönemde

⁴⁸ A.g.e. S.33

⁴⁹ Patrick Thaddeus Jackson, *Civilizations as Actors: A Transactional Account, Civilizational Identity The Production and Reproduction of "Civilizations" in International Relations*, der. Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson, (New York: Palgrave macmillan, 2007), S. 33-49.

⁵⁰ Ahmet Davutoğlu, *Küreselleşme ve Medeniyetler Arası Etkileşim Bağlamında Ortak Değerler*, S.407.

⁵¹ Brett Bowden, "Reinventing Imperialism in the Wake of September 11." S.37, *Alternatives* 1 (2002/2): 28-46. Alıntı: Facinta O'Hagan, *Discourses of Civilizational Identity*, S. 27.

⁵² Ahmet Davutoğlu, *Bunalımdan Dönüşüme Batı Medeniyeti ve Hristiyanlık*, S.10

ileri sürülen Huntington'un "Medeniyetler Çatışması"⁵³ ile Fukuyama'nın "Tarihin Sonu"⁵⁴ tezleridir.

⁵³ Samuel Huntington, The Clash of Civilization and The Remaking of World Order, (New York: Simon and Schuster, 1996) Samuel P. Huntington, Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, (İstanbul: Okyanus, 2002)

⁵⁴ F. Fukuyama, The End of History and the Last Man, (New York: Thf Free Press, 1992)

BÖLÜM 2: AHMET DAVUTOĞLU’NUN MEDENİYET SÖYLEMİ

2.1. Ahmet Davutoğlu’nun Temel Kavramı: “Medeniyet”

Medeniyet, Ahmet Davutoğlu'nun yazılarında ve konuşmalarında sürekli yer bulan bir kavramdır. "Hoca"lığından başdanışmanlığa⁵⁵, Dışişleri bakanlığından başbakanlığa kadar uzanan süreçte her daim medeniyet kavramını dile getirmiş ve ona merkez bir konum atfetmiştir⁵⁶. Bu söylem aktüel bir meselenin tekrarlanması değildir. Ahmet Okumuş'un ifadesi ile: 'Neden bir dünya görüşümüz yok?' diyen Cemil Meriç'e karşın bize ait insicamlı bir dünya görüşünün haritasını çıkarma iştiağıdır.⁵⁷ Bu anlamda Davutoğlu'nun medeniyet söylemi, ben-idraki temelinde, zaman ve mekân idrakinden ayrı düşünülmezsizin vahiy temelli bilgi ve ahlak ile ilişkili stratejik bir zihniyet bağı ile örülmüş olup içerisinde "kadim"i ve gelecek fikrini barındıran içselleştirici ve kapsayıcı bir dünya görüşünün ahengi olarak dikkate alınabilir.

Daha ziyade medeniyet diye tarif ettiğimiz fikir, inanç, eylemler, dünya görüşü ile pratik hayatın kesişme noktalarında görünür olurlar ve bununla birlikte bir toplumun medeniyet bilincini inşa ederler ve dünya görüşünün bir medeniyetin dayandığı en geniş fikri-kavramsal çerçeve⁵⁸ olduğunun altını çizen Davutoğlu için, medeniyet prototipinin oluşmasında önenli bir yeri olan, ben-idarki öylesine önemlidir ki; medeniyetlerin kurulmasını ve yükselmesini, diğer medeniyetlerin muhtemel tahakkümlerine karşı

⁵⁵ Davutoğlu'nun 'medeniyet meselesine' olan ilgisi 2003 yılında başbakanlık Dışişleri Başdanışmanlığına atanmasıyla fiilen akademik hayatını bırakmasından sonra da kısmen devam etmiştir. Nitekim 2006 yılında Bilim ve Sanat Vakfı tarafından İstanbul'da düzenlenen uluslararası bir konferansta düzenlenen ('Klasik Yeniden Düşünmek / Re-thinking the Classical') 'Medeniyetler Arası Etkileşim ve Klasikler' başlıklı tebliği sunmuş ve yayınlamış (bkz. Alim Arlı, Halit Özkan, Nurullah Ardic (der.) Medeniyet ve Klasik, İstanbul: Klasik, 2008) Ayrıca 2012 yılında küreselleşme üzerine derleme bir kitapta 'Küreselleşme ve Birey ve Medeniyet Bilincinin Krizi' başlıklı bir makaleside yayımlanmıştır. (bkz. Ahmet Davutoğlu, 'Küreselleşme ve Birey ve Medeniyet Bilincinin Krizi' Küyerel Dönüşümler: Küreselleşme, Zihniyet, Siyaset, ed. Nurullah Ardic ve Sevinç A. Özcan, İstanbul: Küre Yayınları, 2012). Medeniyetlerin kurucu unsurları üzerine kaleme aldığı ve medeniyet anlayışını Berrak şekilde açıkladığı bir diğer makalesi: 'The Formative Parameters of Civilizations: A Theoretical and Historical Framework', Civilizations and World Order: Geopolitics and Cultural Difference, der. F. Dallmayr, M.A. Kayapınar, İ. Yaylacı (Lanham, MD: Lexington Books, 2014). (Nurullah Ardic, Modernite, Kimlik, Siyaset: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi, S.55.)

⁵⁶ Davutoğlu dünyayı farklı ve hukuken eşit statüde olması gereken- medeniyetlerden müteşekkil bir küre, dünya tarihini de doğup, büyüüp, gelişen ve zayıflayan (kimi zaman da ortadan kalkan) bir medeniyetler tarihi olarak okur. Bu okumada diğerleri arasında özellikle İbn Haldun'un Mukaddime'de, Spengler'in Der Untergang des Abendlandes'de ve Toynbee'nin A Study of History adlı hacimli eserinde ortaya koydukları değerlendirmeler, Davutoğlu'nun nispeten özgün tarih, toplum ve siyaset anlayışını şekillendirmede oldukça etkili olmuştur denilebilir. Nitekim bu isim ve eserlerin Davutoğlu düşüncesi üzerindeki etkileri, her ne kadar aynı oranda atıf yapmasa da (örneğin Spengler'e diğerlerine nazaran daha az atıf yapar) genelde onun eserlerindeki izah tarzı ve argümanlarının çoğuna sinmiş vaziyettedir. Ayrıca derslerinde de bu isimlere sıklıkla atıf yapar(dı). 'medeniyet kavramının Davutoğlu'ndaki merkeziliği de bu etkilerin bir tezahürüdür. (A.g.e. S.55)

⁵⁷ A.g.e. S.81

⁵⁸ İbrahim Kalın, "Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş", S.23, Divan: İlmi Araştırmalar, Sy. 29 (2010/2), S.1-61

direnebilmesini ve düşüşünü de sağlayan temel bir unsurdur. Ben-idrakinin oluşmasını sağlayan nihaî kertedeki etken de, kurumsal ve formel alan değil,⁵⁹ bir bireyin varlık sorunsalını anlamlı bir çerçeveye oturtan dünya görüşüdür⁶⁰.

Dahası belirli varlık-bilgi-değer düzlemleri üzerine bina edilmiş olan sistemli bir dünya görüşünün tarihe ve topluma yansımasıdır. Bu manada medeniyet hem ideal/düşünsel hem de toplumsal-tarihsel bir varlıktır ve ayrıca medeniyet olarak kavramsallaştırdığı⁶¹ İslam ve Batı gelenekleri üzerinde ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik düzelemlerde karşılaştırmaktadır.

Bu değerlendirmeler ile birlikte düşündüğümüzde Davutoğlu'nun medeniyet söylemi Nurullah Ardiç'in ifadesi ile hem "Bir tür otantisite ve alternatif modernleşme arayışıdır"⁶². İçerisinde bulunduğumuz geleneğin diğer gelenek ve varlık alanları ile karşılaştırma ve konumunu ölçme sırasında kullanılan kapsayıcı bir makro parametredir.

Yani Davutoğlu'nun medeniyet söylemi bir taraftan Türkiyeli Müslüman bir entelektüelin içerisinde yaşadığı dönemin İslam dünyasına ilişkin temek sorunlardan biri olan alternatif modernleşme meselesine yönelik bir cevap niteliği taşımaktadır. Açıklamayıcı olmak gerekirse hem geleneği ve otantik kimliğini koruyarak kendimiz kalma hem de modern olma arayışının bir ifadesidir⁶³.

Diğer taraftan Davutoğlu'nun metinlerindeki ana hususlardan biri de bahsettiğimiz modernleşme arayışı ile ilgili olarak 'Batı' medeniyetinin 'ötekiler' üzerindeki siyasi, askeri, iktisadi ve kültürel tahakkümünü sorgulamak olmuştur⁶⁴. Çünkü kurumsal düzeyde gerçekleştirilen sekülerleşme adımları ve Batıcı aydın kesimi ile müslüman

⁵⁹ Bkz. (Ahmet Davutoğlu, Medeniyetlerin Ben İdraki, S.10-11.)

⁶⁰ Ahmet Davutoğlu, Medeniyetlerin Ben İdraki, S.10-13.

⁶¹ Nurullah Ardiç, Modernite, Kimlik, Siyaset: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi, S.56

⁶² Bu söylem, tarihi her biri kendi özel kimliğini haiz 'otantik' medeniyetlerden, modern dünyayı ise her medeniyetin kendi şartları ve varlık-bilgi-değer anlayışı çerçevesinde inşaa etmesi gereken, hiyerarşik olmayıp hukuken tamamen eşit statüye sahip medeniyetsel kümelerden müteşekkil birer varlık alanı olarak görür.

⁶³ Nurullah Ardiç, Modernite, Kimlik, Siyaset: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi, S.86

⁶⁴ Batı medeniyetinin birlikte yaşamama ve tekelleşme üzerine kurulu olan düzeni monopol bir medeniyete dönüşümü amaçlamıştır. Bu dönüşüm ile hem kendisini üstün konumda ifade etmiştir hem de bahsettiği bu statü ile uluslararası arenada serbestçe faaliyetlerde bulunabileceği sorumlu imajı çizerek politikalarına meşruiyet oluşturmuştur. Batı insanının zihniyet oluşumunu inceleyen Galtung'un yaklaşımında da bu fikri destekleyen önermeleri görebilmekteyiz.

kitleler arasında bir psiko-sosyal ayrışma yaşanmıştır⁶⁵. Bu kapsamda destekleyici fikir olarak ifade etmek gerekirse;

*Hegemonyacı ve tekelci Batı medeniyetine karşı otantik kültürlerin yaşatılması, zamanımızın en önemli meselelerinden birisidir. Otantik kültürleri ve medeniyetleri marjinalleştiren Batı-merkezli meydan okuma bütün dünyada tek tip düşünce ve hayat tarzına yol açmaktadır ve bu durum bizce, insanoğlunun tarihi kültürel birikiminin çeşitliliğine karşı gerçek bir tehdit niteliği taşımaktadır...*⁶⁶

Davutoğlu medeniyetlerin tarih sahnesine çıkışlarını, gelişmelerini ve bir havza haline dönüşmelerini sağlayan altı unsurdan (ben idraki, bilgi birikimi, ahlak, zaman ve tarih tasavvuru, mekan, düzen) bahsetmektedir⁶⁷. Bu unsurları varlık-bilgi-değer paradigması ve zaman-mekan-düzen anlayışı şeklinde iki alt başlık halinde toparlarsak: bu unsurlardan ilk üçü zihniyet parametreleri, diğerleri ise bu zihniyetin tarihi olguya zaman-mekan-düzen anlayışı şeklinde yansımaları olarak değerlendirilmektedir⁶⁸. Çünkü bugün karşılaştığımız en büyük meydan okuma canlanmakta olan geleneksel medeniyetlerin farklı tarih ve tecrübelerini ahenk içerisinde yaşatacak olan yeni bir dünya düzeni meselesidir⁶⁹.

Bugün Davutoğlu medeniyet söylemini kullanırken yukarıdaki konumlandırmalardan bağımsız olmaksızın tarihsel ve toplumsal olarak bir bağ, bir referans kaynağı olarak da ifade edilmiştir. Davutoğlu, mensubu olduğu medeniyetinin- Mezopotamya, Akdeniz, Anadolu, Afro-Avrasya bölgesi merkezli oluşmuş olan insanlık birikiminin ortak ve son halkasının temsilcisi Osmanlı ve onun devamı niteliğindeki Türkiye'nin bu birikimine ve tarihi gelişime ivme kattığını belirtir bunun aksini iddia edenlere karşılık verirken de kadimi özellikle kullanır⁷⁰.

⁶⁵ Nurullah Ardic, Modernite, Kimlik, Siyaset: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi, S.83-84.

⁶⁶ Ahmet Davutoğlu, Bunalımdan Dönüşüme Batı Medeniyeti ve Hristiyanlık, S.33, Divan; İlmî Araştırmalar, Sy. 9 (2000/2), S.1-74.

⁶⁷ Ahmet Davutoğlu, Küreselleşme ve Medeniyetler Arası Etkileşim Bağlamında Ortak Değerler, S. 408

⁶⁸ A.g.e. S.408-409

⁶⁹ Ahmet Davutoğlu, The Formative Parameters of Civilizations. Alıntı: Nurullah Ardic, Modernite, Kimlik, Siyaset: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi, S.67.

⁷⁰ Çünkü Ona göre kadim kavramı tarihi derinliğin sembolik ifade ediliş biçimidir ve kültürel kuşatıcılığı da içerisinde barındırır.

Ayrıca "Davutoğlu'nun kadime yaptığı vurgu önemlidir. Zira bugünün küresel şartlarında çok kültürlü bir dünya düzenine referans oluşturuyor. Kadim, kadim medeniyetleri, onların özgünlüğünü ve sürekliliğini teyit eden bir

2.2. Medeniyet Söyleminin Uluslararası İlişkiler Boyutu: “Düzen Fikri”

Davutoğlu, düzen fikrine "galip" olan Batı'nın medeniyet parametrelerini tanımladıktan sonra onu sorgulayarak başlamaktadır. Çünkü Batı Medeniyetinin maddi alanda ulaştığı alemşümül başarı Toynbee'nin ifadesiyle onu ben-merkezli yanılsama ve değişmeyen Doğu yanılsamaları ve düz bir çizgi üzerinde seyreden ilerleme yanılsaması'na sürüklemiştir.

“Batı medeniyetinin iktisadi ve siyasi hegemonyası, kendi kültürünü farklı toplumlar için küresel geçerliliğe sahip bir standart haline getirmektedir. Ancak küresel kültürün bu şekilde homojenleştirilmesi, kültürel çoğulculuğa karşı bir tehdittir; zira kültürel çoğulculuk, medeniyetler arasında diyalog ve karşılıklı etkileşim yoluyla gerçek bir evrensel kültürü başarma noktasında geliştirilecek kapsayıcı bir yaklaşımın ön şartıdır.”⁷¹

Nitekim Davutoğlu, Batı medeniyetinin parametrelerini sorgulanmaksızın kabul etmenin sahip olunan kültür ve medeniyetin tek kültür içinde yok olması anlamına geleceğini ifade etmiştir. Ve eleştirileri nihayi kertede değer-eksenli yoğunluk kazanmıştır.

“Dünya düzeninin kurumsal yapılanmasında Batı-dışı medeniyetler gerçek anlamda değer eksenli olarak temsil edilememektedir. Uluslararası siyasi sistem hala uluslararası ilişkilerin en temel konularında nBM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesine özel yetkiler tanıyan Soğuk Savaş döneminin oligarşik yapılanmasını yansıtmaktadır. Konsey'deki Batılı olmayan tek temsilci Çin'dir; ancak Çin'in Konsey'deki varlığı, medeniyet değerlerinden ziyade, bu ülkenin güç-eksenli iki özelliğinden kaynaklanmaktadır: Nüfus ağırlığı ve Asya'da Sovyet gücüne karşı denge rolü. Yine Japonya'nın uluslararası iktisadi düzenin fonksiyonlarını düzenleyen en etkili güç merkezi olan G-8'deki üyeliği de aynı sebepledir.

niteleme. Tek bir medeniyetin hükümdarı olduğu bir düzene, tek tipi anlayışlara karşı kadimin çok merkezli medeniyetler âlemine atıf yapıyor.

Kadim medeniyet merkezlerinin bir ihya arayışı, bir atılım arzusu taşıdıkları ve insanoğlunun bütün doğrularını gözden geçirdiği bu buhran sırasında hiçbir medeniyet birikiminin göz ardı edilemeyeceği Davutoğlu'nun sürekli hatırlattığı bir tespittir." Ahmet Okumuş, "Kavramların Stratejisi, Stratejinin Kavramları" S.37. Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik, Der. Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran, (İstanbul: Küre, 2014), S. 15-46.

⁷¹ Ahmet Davutoğlu, 'Küreselleşme ve Birey ve Medeniyet Bilincinin Krizi' Küyerel Dönüşümler: Küreselleşme, Zihniyet, Siyaset, ed. Nurullah Ardic ve Sevinç A. Özcan, (İstanbul: Küre Yayınları, 2012) S. 23-24.

Japonya'nın G-8 üyeliği onun medeniyet mirası değerlerinden dolayı değil, devasa mali ve iktisadi gücünden kaynaklanmaktadır.”⁷²

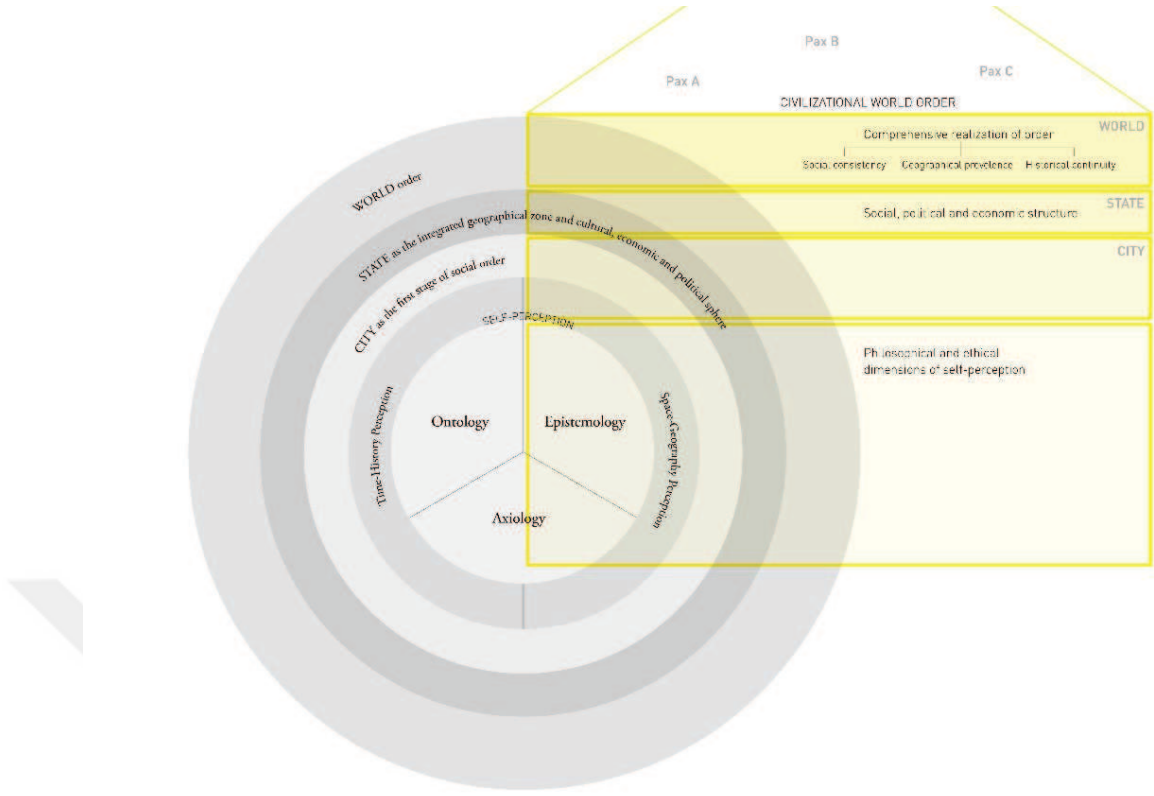
Bu sebeple Davutoğlu bugün artık bu durumun değişmesi gerektiğini ve bu sebeple yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir ve bu anlamda mevcut uluslararası düzenin değişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ve yine bu değişimin salt güç anlayışı ile olmayıp kollektif bir ahenk içerisinde olması gerektiğini ifade etmiştir: Bu yaklaşım, küreselleşme ile çoğulculuk, medeniyetler-arası diyalog ile medeniyet-içi bütünlük, metafizik ve manevi mutluluk ile tüm toplumların halkları için asgari düzeyde tüketimi garanti edecek küresel bir hayat standardı arasındaki ahengi temin edebilmeli.

Bu ahenk de bilgi ve ahlak ile harcedilmiş ben idraki ve zaman ve mekan tasavvurunun tezahür ettiği düzen fikri temelinde gerçekleşebilecektir. Çünkü Davutoğlu'na göre düzen fikrinin çekirdeğini oluşturan ben idrakinin üç temel parçası vardır: varlık tasavvuru, bilgi felsefesi ve ahlak. Bu çekirdeğe sahip medeniyet ben-idraki ile önce şehir sonra devlet ve nihayet dünya düzeni gerçekleşebilecektir.

Bu konuda görsel ve resmin tamamını görmek bakımından şekil 1'i⁷³ inceleyebiliriz.

⁷² Ahmet Davutoğlu, Küreselleşme ve Birey ve Medeniyet Bilincinin Krizi, S. 27.

⁷³ Murat Yeşiltaş, Turkey's Quest for a "New International Order": The Discourse of Civilizational and the Politics of Restoration, S.55. Perception, cilt 19, sayı 4, Kış 214, S.43-76.

Şekil 1: Davutoğlu'nun Medeniyetsel Dünya Düzeni

Nihayi olarak Davutoğlu'nun medeniyet söylemi bir düzen arayışının besin kaynağıdır ve bu düzen anlayışı hem bireysel hemde toplumsal alanı kapsamaktadır. Bu düzen anlayışını ifade ederken aldığı referans ise sahip olduğu medeniyetten bağımsız değildir.

Bireysel alandan başlayarak bir dünya ve uluslararası düzen kurma fikri taşıyan bu anlayış medeniyet fikri ışığında politikalar üreterek bu alanı uluslararası ilişkilere taşımaktadır.

Davutoğlu bu düzeni, başbakanlık adaylığının ilan edildiği AK Parti 1. Olağanüstü Büyük Kongresinde "ihya", "inşa" ve "restorasyon" kavramları ile dile getirmiştir. 2001-2002 yıllarında kurulan Ak Parti iktidarının bir otorite tesisi inşasından ziyade medeniyetin ihyası için ayağa kalkmış olduğunu ifade eden Davutoğlu, ihya, inşa ve restorasyon hareketinin temellerini dokuz esasla belirtmiştir⁷⁴.

⁷⁴ Ahmet Davutoğlu, <https://m.youtube.com/watch?v=R09L42ojFE8> (Erişim: 19.04.2015)

Psikolojik Temel, Özgüven: "Devletler belli dönemlerde kriz dönemleri, fetret dönemleri yaşarlar bu dönemlerde devletin ekonomik bunalıma ve otorite krizene girmesi tabiidir fakat önemli olan bu dönemde güçlü bir irade ortaya koymaktır."

Buna bağlı olarak klasik İslam medeniyetinde insanın psiko-ontolojik yapısını uyumlu bir şekilde yeniden inşaeden, hem evreni mutlak anlamda kuşatan, hemde insana şahdamarından daha yakın olan tek Yaratıcı bilincini tekrar ihya etme zarureti vardır. Allah'ın ilahî isim ve sıfatlarına dayanan bu bilincin ilk unsuru kozmik düzeni temel varlık ve değer ilkeleri etrafında sosyal bir düzen bilincine yöneltirken, sonrakisi kendi varoluşundan güç alan şahsiyetli bir birey bilincinin temel taşı olacaktır⁷⁵. İşte bu şahsiyeti, kimliği⁷⁶ ve başarıları sağlayacak olan temel saik/unsur, milletin ayağa kalktığıнын göstergesi olan ve yukarıda ifade ettiğimiz kararlı bir irade ortaya koymanın temel şartı; özgüvendir.

Sosyo-Kültürel birlik ve bütünlük, çözüm süreci: "Devletler ve milletler ancak aidiyet bilinci ile ayakta durabilirler. Eğer bir toplumda aidiyet bilinci zayıflamışsa, devlet bir grup vadaşını ötekileştirmişse, dışlamışsa, o andan itibaren bir devletin ayağa kalması ve felah bulması mümkün değildir. Aidiyet bilincinin iki parametresi vardır: tarihdaşlık ve vatandaşlık. Horasan erenlerinden Mezopotamya mellelerine, Hz. Mevlana'dan Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya ve sonrasına birçok tarihi şahsiyet aynı tarihin, aynı medeniyetin çocuklarıdır ve irfanları aynı irfandır. Bu sebeple hiç kimse ötekileştirilmeyecek ve tarihdaşlık korunacaktır. Diğer yandan eşit vatandaşlık hukuku temel ilkedir. Aleviler ve sünniler bu toprağın asli unsurlarıdır. Aynı şekilde gayrimüslimler, hangi dine mensup olursa olsunlar, eşit vatandaşlık hakları korunacaktır. Bu topraklara bir merci bulmak için gelecek olanların etnik ve mezhebi farklılıklarına bakılmaksızın ana saik olarak karşılanacak ve ağırlanacaklardır. İşte, Medeniyetimiz merhamet ve şevkat medeniyetidir."

Üçüncü ihya, inşa alanı: "Siyasi alan. Eşrefi mahlukat özelliğinden gelen insanın onurunu korumak temel görevimizdir. Bu onurun esası da özgürlük ve güvenliği temin etmektir. Özgürlüğü garanti edilmemiş insanın onur duyması mümkün değildir. Güvenliği tehdit altında olan bir insanın kendi özgürlük alanını yaşaması da mümkün

⁷⁵ Ahmet Davutoğlu, Medeniyetlerin Ben-idraki, S.46

⁷⁶ Bkz. Age. S.11

değildir. Fakat her özgürlük bir sorumluluk getirir. Girişim özgürlüğü meşru ve helal rızık anlayışını gerektir. Basın ve ifade özgürlüğü basın ahlakını getirir; inanç özgürlüğü diğer inançlara saygıyı gerektirir. Özgürlükler ahlaki formasyon ile yaşanılabilir kılınmalıdır.

Özgürlük alanlarının derinleştirilmesi, genişletilmesi, ve hatta yaygınlaştırılması anlamında gerekse demokrasinin kökleşmesi anlamında ilerleme millet iradesinin hayata geçirilmesi ile mümkündür. Bu sebeple devlet ve hükümet milletin emrindedir; memur olan devlettir amir olan millettir. Ve devlet, millet iradesini kullanarak iktidara gelmiş olanlarca denetlenebilir ve yönetilebilir.”⁷⁷

Devletin ve bürokrasinin restorasyonu: "Devlet otoritesinin bütünlüğü inşa sürecinin ve yönetimin fetret yaşamaması için elzemdir. Kadim kültürümüzün siyaset felsefe metni olan Nizamül Mülk'ün Siyasetnamesi'ndeki ehliyet esasları açısından, modern rasyonel bürokrasinin şartları açısından bürokraside aranacak tek nitelik ehliyet, liyakattir.

Network veya loca faaliyetleri ile bürokrasiyi ele geçirmek suretiyle siyasi otoriteyi kullanmak ve devleti yönetmek isteyenler bürokrasi sıfatlarından ayrılarak halkın önünde kendilerini temsil etmesi ve millet iradesinden ruhsat istemeleri ve onay almaları gerekmektedir."

Beşinci, belkide en önemli restorasyon, Ahlak restorasyonudur. "Siyaset, bizim için, bir erdem ve ahlak vesilesidir, siyaset ahlak ve erdeme dayandığı zaman bir anlam taşır, varoluşumuza anlam teşkil eder. Onun için siyasetimizin ahlakı Şeyh Edebalı'nın ahlakıdır; 'İnsanı yaşat ki devlet yaşasın' ahlakıdır. Hacı Bektaşî Veli'nin dediği gibi: 'Eline, beline, diline sahip ol.' Ahlakın ve erdemin olmadığı siyaset yozlaşır, çürür."

Altıncı restorasyon, inşa ve ihya alanı ise adalet ve yargı alanıdır. Adalet mülkün temelidir dendiğinde kastedilen yalnızca şahsi mülk değil aynı zamanda devlettir. Adaletin olmadığı devletin yaşaması mümkün değildir. İster Tursun Bey'in Adalet

⁷⁷ Seçilmiş makamlar olarak kendilerini bu inşa sürecinin hizmetkarları olarak görmektedir.

Dairesine, ister El Hazini'nin Kitab-ül Mizan-ül Hak'ına⁷⁸ ister modern adalet teorilerine bakınız; devletin esası be bununla birlikte siyasetin esası adalettir.

Bunun yanısıra siyasete hakim olmak için yargı mensuplarının devreye girmesi devletin felaketine yol açar bu sebeple yargı, adalet dairesinin dışına çıkmışsa ve vicdanını kaybetmişse; yargı, hak ve adalet aracı olmaktan çıkar ve yanlış yolların önünü açar. Bu kapsamda yargı bağımsız olmalıdır fakat bu bağımsızlık yalnızca yasamaya ve yürütmeye karşı değil aynı zamanda kendisini domine etmek isteyen güçlere karşı olan bağımsızlığıdır."

Yedinci yeniden uyanış faaliyeti kültür ve medeniyet restorasyonudur. "Dünyada hiç bir ülke sahiptiğimiz medeniyet mirası kadar birikimli değildir. İnsanlık tarihini küreselleşme, modernite ve kadim, şeklinde evrelere ayırdıktan sonra söyleyebiliriz ki; bu ülke, bu topraklar, yalnızca jeostratejik potansiyel/öneme değil jeokültürel öneme de haiz topraklar olarak kadimin bütün renklerini kendi bünyesinde barındırdılar. İslam medeniyetini, ondan önceki Mezopotamya kültürünü kendi bünyesinde nasıl barındırıyor ise; ondan önceki Hitit kültürün ve, Roma kültürünü de yukarıda bahsettiğimiz manada bünyesinde barındırır ve harmanlamaya devam eder. Örneğin, hiç bir medeniyet havzası yoktur ki Anadolu ile iletişime girmemiş olsun. Özellikle moderniteyi esas aldığımızda bu kadim kültüre sahip hiç bir ülke modernite ile bizim gibi yüzleşmemiştir denilebilir. Ve yine, küreselleşmeyi de bizim kadar derinden ve yakından yaşayan bir başka ülke olmamıştır.

İnsanlığa evrensel bir çağrı yapacak bir uyanışı hakim kılacağız. Bu sebeple içselleştirici ve bütünleştirici kültürü egemen kılmak gerekmektedir. Bununla birlikte hiçbir kültür birikimini ötekileştirmeyeceğiz ve dışlamayacağız.

Aynı şekilde şehirlerimizin kadim karakterini ve ruhunu muhafaza etmemiz elzemdir. Kadim karakterin modernite ile yüzleştiği noktada yıkıcı olmak yerine darbe vurmayan modern mimariyi kabul edeceğiz fakat bununla birlikte kadim tarihi birimimize tehlike teşkil ettiğinde ona karşı duracağız. Özellikle şehir mimarimiz konusunda dikey mimari

⁷⁸ Bkz. Ahmet Davutoğlu'nun 2015 4. Ayda kanal 7 televizyon kanalına vermiş olduğu özel mülakat. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-kanal-7-televizyonunda-yayimlanan-baskent-kulisi-programinda-verdikleri-ozel-mulaka.tr.mfa

yerine yatay mimariyi kadim şehirlerimizde egemen kılacağız. Bu bağlamda daha geniş dairede küreselleşme anlamında da kadımı koruyan modernite birikimini kullanan küresel şehirler haline getireceğiz.

Sekizinci ve diğer bütün faaliyetleri destekleyecek olan ihya ve inşa alanı ekonomik restorasyondur. "Bu kapsamda rasyonel ekonomik politika, ülkenin ihtiyaçlarına cevap veren politikadır. Bu politikanın da amacı niteliksel kalkınmayı sağlamaktır. Zengin doğal kaynakları ve dış kaynak aktarımı olmayan bir ülkenin (Türkiye'nin) en önemli iki ekonomik sıçrama kaynağı: insan ve coğrafyadır. Bu bağlamda insan kaynağının buna bağlı katma değerin arttırılması ve coğrafyanın kullanılması elzemdir. Bunun için birincisi eğitimin çıtasının ve Ar- Ge çalışmalarının arttırılması, ikincisi ise coğrafyanın ulaştırma hatlarının ve enerji koridorlarının güzergahı haline getirilmesi suretiyle bu coğrafya üzerinden yoğun bir şekilde geçirilmesi sağlanmalıdır. Bunların yanında tarımdaki reform çalışmaları ve reel sektörün geliştirilmesi ile hep birlikte niteliksel kalkınmanın önü açılacaktır."

Nihayet, dokuzuncu restorasyon: Dış politika üzerinden Türkiye'nin uluslararası alandaki konumu ile ilgili yeni inşa faaliyetidir. AK Parti hükümetinden önce Türkiye'nin dış politikasından anlaşılan şey dış ilişkilerdi. Ortak dış politika perspektifinden kaynaklan bir dış politika stratejisi değil devletlerle ve uluslararası örgütlerle yürütülen dış ilişkiler vardı. Bütün dış politika gündemi de Kıbristan, Ermen meselesinden ve bir kaç defansif konudan ibarettir.

Türkiye demokrasisini güçlendirdikçe, ekonomisini sağlam temeller üzerine oturttukça dış politikada önemli hamlelere imza attı.

"Dış politikamızda temel ilkemiz, politikamızın Ankara merkezli olmasıdır. Ankara'da olmak çevre ülkelerin nabzını tutmanın bir şartı olagelmıştır. Nitekim 2001 Ankara'daki büyükelçilik sayısı 84'ten şuanda 117'ye çıkmış olması bunun göstergesidir. Yine dış politikadaki diğer bir ilkemiz, dış politikamızın çok boyutlu olmasıdır. Bu durum coğrafyamızın bir zaruretidir. Türkiye'nin coğrafyası Avrupa ile Asya kısılcına sıkıştılamayacak kadar öneme haizdir. Türkiye'nin bu süreçte Avrupa Birliği hedefi stratejik bir hedef olarak kararlılıkla sürdürülecektir fakat Türkiye'nin stratejik gücü çevre ülkelerde ve çevre havzalarda birikecektir. Ekonomiye kaynak sağlaması

amacıyla vizelerin kaldırılması bu amaçla takip edilmiştir⁷⁹. Ve son olarak bu ekonomik ve siyasi arka plan dışında dış politikanın diğer bir unsuru insan unsurudur. Bu dış politika unsuru insani ve vicdani diplomasiye dayanır. Türkiye, bu manada zalimin karşısında, mazlunun yanında olacaktır.

Tüm bu unsurlar ve alanlar bağlamında Davutoğlu'nun söylemi, özünde İslami bir vurgunun⁸⁰ çok net bir şekilde yer aldığı ve onun etrafında muhafazakar vurgunun yer aldığı bir çerperin, onun etrafında yine bir güçlü ülke görme milliyetçiliğinin ve onun da en dış çerperinde Türkiye'ye birşey olmasın kaygısının yer aldığı bir kimlik bilinci⁸¹ ve yeni bir kuruluş arayışıdır. Bu kapsamda Davutoğlu en başta Türkiye'yi merkez ülke olarak konumlandırmaktadır. Çünkü bu söylem, hem Türkiye'nin yeni bölgesel ve küresel rolü için kullanılmakta hem de kapsamlı bir yeni inşa süreci için seferber edilmektedir⁸². Bu kapsamda öznenin kendisine aktörlük biçerek onun kendi yol haritasını ortaya koyacak bir inşa süreci hayata geçirmektedir⁸³. Bu manada bu inşa süreci ile Türkiye rasyonel bir aktör olarak kendini var etmeyi tercih etmiştir⁸⁴. Bu yeniden varoluşun adı ise Yeni Türkiyedir. Ve Yeni Türkiye, tohumdan çınara üretme idealinin adı olarak belirtilmiştir.⁸⁵

Bizim hedefimiz, Türkiye'yi ve Türkiye cumhuriyeti devletini dünyanın her yerinde temsil edilen, dünyanın her meselesine çözüm getirebilen, komşu sahalarla birlikte

⁷⁹ 74 ülke ile vizeler kaldırılmış olup 19 ülke ile hükümetler arası mekanizmalar kurulmuştur ve ortak kabine toplantıları yapılmıştır. Bu yolla dış ticaretin önü açılmıştır. Yine Türkiye, 222 dış temsilcilikle dünyada en fazla temsil edilen 7. Büyük ülkedir.

⁸⁰ Bu anlayış, İslam'ın özgün boyutlarına vurgu yapmakta ve müslümanları dünya-tarihsel bir aktör olarak, bir birlerinden oldukça farklı ama hukuken birbirleriyle eşit medeniyetler aleminde tarihin yapıcısı konumundaki aktif özneler olarak konumlandırmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede yalnızca İslam'ın değil diğer 'otantik' medeniyetlerin de eşit yaşama hakkına sahip olduğu ve Batı hegemonyasının zararlı etkilerinin sönmülendirildiği, medeniyetler-arası barışçıl etkileşime dayalı bir dünya tahayyülü üretmektedir. (Ahmet Davutoğlu, Küreselleşme ve Birey ve Medeniyet Bilincinin Krizi, S.87.)

⁸¹ Taha Özhan, “AK Parti kimliği ve Davutoğlu”, <http://setav.org.tr/ak-parti-kimligi-ve-davutoglu/video/17376> , Erişim: 10 Eylül 2014.

⁸² Burhanettin Duran, “Davutoğlu ve Medeniyet Söyleminin iktidarı” <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/duran/2014/08/22/davutoglu-ve-medeniyet-soyleminin-iktidari>, Erişim: 22 Ağustos 2014.

⁸³ Taha Özhan, “Davutoğlu'nun Türkiye Tasavvuru”, <http://setav.org.tr/davutoglunun-turkiye-tasavvuru/video/17381>, Erişim: 10 Eylül 2014.

⁸⁴ Fahrettin Altun, “Davutoğlu Vizyoner ve Aktif Bir Siyasetçi”, <http://setav.org.tr/davutoglu-vizyoner-ve-aktif-bir-siyasetci/video/16359> , Erişim: 10 Eylül 2014.

⁸⁵ Ahmet Davutoğlu, http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Article/pg_Article.aspx?Id=40503159-52be-4a6b-b28c-d775a83f36d7, Erişim: 27 Eylül 2014.

çevresinde de etkinliği artan ama küresel alanda da hürmetle anılan bir ülke konumuna getirmektedir⁸⁶.

Davutoğlu, küresel bir aktör olarak kendini var etme hedefi içerisinde yolalan Türkiye'yi alışlagelmiş köprü konumundan çıkararak, ona merkez bir konum atfetmiştir. Çünkü tek boyutlu bir politika Türkiye'yi güdük durumuna düşürecektir ve sınırlayacaktır.

“Halbuki Türkiye hem coğrafî hem de tarihi bağları itibarıyla bir merkez ülke konumundadır. Şu ana kadar Türk siyaset yapıları, Türkiye üzerine tez yazanlar Türkiye'nin köprü özelliğini ön plana çıkararak hem tarihi ve coğrafî hemde siyasi olarak geçiş ülkesi olduğu şeklindeki bakış açılarını dile getirmişlerdir. Fakat Türkiye merkez ülke olarak tanımlandığında bütün tablo değişecektir. Türkiye normal şartlarda özellikle güney sınırları açısından bakıldığında; güneye doğru ekonomik ve kültürel bir nüfuz anlamında durdurulmaya çalışılmış bir ülkedir.”⁸⁷

Bununla birlikte bu medeniyet söylemi yayılcı bir bakış açısı ve sert bir ideolojikleştirme değildir. Bu perspektif, modern ile kadimi, milli ile bölgesel ve küresel olanı birleştirme iddiasındadır⁸⁸. Kendisini hem tarihi referans ve amaç⁸⁹ ve coğrafî bütünlük ile açıklamakta hemde muğlak ve esnek bir kavramlaştırma içermektedir.

Bu çerçevede, "bir kimlik veriyor ve biz duygusunu yaratıyor. Çünkü yeni Türkiye'nin yaratılması için yeni bir milli kimliğinin de yaratılması gerekiyor. Bu daha dar anlamdaki bir Türk kimliği şeklinde değil, daha geniş anlamdaki bir Türkiye kimliği oluşturmak için Türkiye'yi merkeze koyan ama açılımları olan Türkiye'nin kaderinin aynı zamanda Halep'le de ilgili olduğunu, sadece Gaziantep'le ilgili değil, sadece Hakkari ile ilgili değil aynı zamanda Musul'la Erbil'le de ilgili olduğunu söyleyen bir medeniyet perspektifidir.”⁹⁰ Bu perspektif ile kendini anlamlandırmaktadır ve ben-

⁸⁶ Ahmet Davutoğlu, http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Article/pg_Article.aspx? Id=f7cebbef-426d-41f7-8148-5a2112bfa21a, 10 Kasım 2014.

⁸⁷ Ahmet Davutoğlu, "Türkiye Köprü Değil, Merkez Ülkedir!..", Teoriden Pratiğe Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar, (İstanbul: Küre, 2013) S.82-83.

⁸⁸ Burhanettin Duran, “Davutoğlu ve Medeniyet Söyleminin iktidarı” <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/duran/2014/08/22/davutoglu-ve-medeniyet-soyleminin-iktidari> , Erişim: 22 Ağustos 2014

⁸⁹ Burhanettin Duran, “Davutoğlu’nun Konuşmasının Taşıdığı Anlam”, <http://setav.org/tr/davutoglunun-konusmasinin-tasidigi-anlam/video/16357> , Erişim 10 Eylül 2014.

⁹⁰ Burhanettin Duran, “Yeni Türkiye’nin Yaratılması için” , <http://haber.stargazete.com/guncel/burhanettin-duran-yeni-turkiyenin-yaratilmasi-icin-yeni-bir/haber-929784>, Erişim: 10 Eylül 2014.

idrakini ortaya koymaktadır. Bu anlamlandırma içerisinde de kendisine aktör rolü biçmektedir fakat bununla beraber kendini ve herkesi hukuki olarak da eşit statüde görmektedir.

Ahmet Davutoğlu hem Türkiye olarak değişim dalgasının öncüsü ve belirleyicisi olacağını ifade etmiştir.⁹¹ Hem de yine toplumsal birliktelik⁹² ⁹³ ve coğrafi birliktelik meselesine vurgu yapmıştır⁹⁴.

Nitekim bunlarla birlikte Davutoğlu, bakanlığı döneminde TBMM'de yaptığı konuşma sırasında Türkiye'nin kaderinin çevre ülkelerle ve tarihi birlikteliği ve derinliği bulunan şehirlerin ve ülkelerin kaderi ile ilişkili olduğunu Recep Tayyip Erdoğan'ın sözlerine atıfla tekraren dile getirmiştir. Bu kapsamda, Kudüs'ün, Bağdat'ın, Bişkek'in, Semerkand'ın ve Saraybosna'nın kaderinin Türkiye'nin kaderi ile aynı olduğunu ve bu coğrafyalardaki düzenin Anadolu coğrafyasındaki rahatlığın ve düzenin kriteri olduğunu belirtmiştir⁹⁵.

Bu çerçevede asıl olarak bu medeniyet söylemi yukarıda tüm bu bahsettiklerimizle birlikte değerlendirildiğinde “memleketi” ve aynı zamanda kader birlikteliği yaptığı coğrafyaları içerisinde bulunduğu buhrandan medeniyetimizi çağın gerektirdiği şekilde gün ışığına çıkararak mümkün olduğundan bahsetmektedir.

Son olarak Davutoğlu, tüm bu hareketi bir uyanış, vefa ve sadakat hareketi dahası bir dava olarak değerlendirmekte ve yalnızca bahsettiğimiz coğrafyaya değil tüm dünyaya bir çağrı yapıyor olması sebebi ile Türkiye'yi stratejik olarak –gelecekte karar verici olarak- konumlandırmaktadır⁹⁶.

⁹¹ Ahmet Davutoğlu, <https://m.youtube.com/watch?v=xkzkpes7lac>, Erişim: 27 Nisan 2015.

⁹² Ahmet Davutoğlu, http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Article/pg_Article.aspx?Id=c74c79ec-28fb-4302-afa8-d1dc9bd09241, Erişim: 08 Aralık 2014.

⁹³ Ahmet Davutoğlu, http://www.basbakanlik.gov.tr/forms/_Article/pg_Article.aspx?Id=2bbf18eb-85c7-4049-8eb4-f71433bb9d14, Erişim: 26 Aralık 2014.

⁹⁴ Ahmet Davutoğlu, http://www.basbakanlik.gov.tr/forms/_Article/pg_Article.aspx?Id=f221e31d-7287-46f7-8c50-f1f9f39c3719, Erişim: 26 Ocak 2015.

⁹⁵ Ahmet Davutoğlu, <https://m.youtube.com/watch?v=tfdp46fgt48>, Erişim: 27 Nisan 2015

⁹⁶ Ahmet Davutoğlu, <https://m.youtube.com/watch?v=R09L42ojFE8> (Erişim: 19.04.2015)

BÖLÜM 3: AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YENİ SİYASET ARAYIŞI VE MEDENİYET SÖYLEMİ

Türkiye'nin modernleşmesi meselesi, bir medenileşme projesi olarak izlenmiştir. Muhafazakarlıktan batıcılığa, sosyalizmden İslamcılığa kadar bütün bu akımlar belli kesişme alanlarına rağmen süreç içerisinde farklı medeniyet söylemleri geliştirmiştir. Sadece İslamcı medeniyet perspektifi ile sınırlı olmayan ve Türkiye'yi merkeze alarak bütün siyasi akımların iddialarını sentezleme gayretinde olan yeni söylem, son dönem Türk dış politikasında kendisine yer edinmiştir⁹⁷.

Tarihi birikim bir toplumun dinamik yapısı olan zaman içindeki konumunu belirleyen başlıca unsurdur. Bu sebeple tarihi birikim, siyasi bir irade tarafından stratejik zihniyetin başlıca unsurlarından biri olarak pekala yeniden yorumlanabilir ve oluşturulan/oluşturulmak istenen stratejik planlamada yeni bir eksen üzerinde konumlandırılabilir; lakin değiştirilemez ve asla gözardı edilemez⁹⁸. Bu sebeple ben-idrakini kaybetmiş siyasi iradeler yeterli kararlılığı ortaya koyamazlar. Bu manada AK Parti politika yapıcılarını kendilerinden önceki dönemi dikkatlice ele alarak parti kuruluşundan itibaren güçlü bir ben-idrakine sahip, ufuk açıcı sentezlerle yeniden üretilen tarihi mirasa sahip çıkan bir devlet yapılanması tarzında bir siyaset ortaya koydular. Söz konusu siyaset tarzının en önemli ve en çok vurgulanan unsurların başında güçlü ancak rasyonel bir özgüven psikolojisi vardır. Çünkü başarıların sürdürülebilir kılınması için stratejik zihniyetin güçlü bir psikolojik özgüven zeminine oturtulmasına ve bu özgüvenin sürdürülebilir olması için de sürekli yükseltilecek bir başarı çitasına ihtiyaç vardır. Bu çerçevede Türkiye'nin sahip olduğu potansiyeli yansıtmadığını bu kapsamda eksikliği görülen psiko-politik boyutu kazandırmak için öncelikli olarak gerçekleştirmesi doğal görülen birçok hedefin gerçekleştirilmesi için çaba harcandı⁹⁹.

Ayrıca bu siyaset tarzı sadece yerel problemlerin aşılabilmesi açısından değil, evrensel bunalım alanlarında etkin olunabilmesi açısından da bir imkan olarak görülmektedir. Bu

⁹⁷ Burhanettin Duran, "Davutoğlu ve Medeniyet Söyleminin iktidarı", <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/duran/2014/08/22/davutoglu-ve-medeniyet-soyleminin-iktidari>, Erişim: 22 Ağustos 2014

⁹⁸ Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu (İstanbul: Küre, 2011) 74. Basım, S. 65.

⁹⁹ Ahmet Davutoğlu, Teoriden Pratiğe Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar, (İstanbul: Küre, 2013) S. 22-23.

siyaset tarzının içerisinde iç siyasi kimlik ve kültür gerilimlerini azaltmak, toplumsal aidiyet hissinin güçlü bir tarihi ve sosyo-kültürel temele oturtulması önem arz etmektedir¹⁰⁰.

Bu vizyon Türkiye'nin bir çok kriz bölgesinde öncü roller üstlenmesinin önünü açmıştır. Bu çerçevede Somali'den Myanmar'a, Suriye'ye, Mısır'a, Yemen'e ve bir çok bölgede etkin rol üstlenici pozisyonlar almıştır. Bunun yanı sıra Türkiye, ABD'den Rusya'ya, Orta Doğu'dan Avrupa Birliği'ne, Uzak Doğu'ya dış politikada çok boyutlu bir dinamizm yakalamıştır.

Bu yaklaşım ile bütün çevre havzalara uygulanmaya çalışılan yeni bölgesel vizyonun sürekli olarak vurgulanan dört ana maddesi vardır: (i) üst düzey siyasi diyalog, (ii) ekonomik entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık, (iii) karşılıklı saygıya dayalı ortak güvenlik anlayışı, (iv) kültürel çeşitliliğe dayalı mezhebi ve etnik barış ortamı¹⁰¹.

Bu durum Türk dış politika yapıcılar ve başta da bu politik yapının mimarı olan Ahmet Davutoğlu tarafından insanlığın ve bölgemizin içerisinde bulunduğu restorasyon ihtiyacının aslında değerleri ve mimari özellikleri kaybolmaya başlayan köklü bir yapının tekrar bütün haşmetiyle, bütün derinliğiyle insanlık tarihine çıkmasını sağlayacak, yeni bir imar, yeni bir doğuş müjdesi olarak görülmektedir. Ayrıca bu durum sadece uluslararası ilişkiler meselesi veya iç politik bir mesele olmaktan ziyade tümünden ve külli yönleri ile yeni bir zihniyet inşa etme meselesidir¹⁰². Bu sebeple Türk dış politikasının iş yapış felsefesinin altında insanlığın kadim birkimini tekrar keşfetme ve kaybedilen değerlerinin tekrar bütün derinliği ile idrak etme fikri ve düşüncesi bulunmaktadır.

3.1. Dış Politika'da Özgüven Kazanımı; Karşı Çıkabilen Anlayış ve Meydan Okuyucu Hamleler

İnsanlık, tarihi boyunca sürekli bir arayış ve dönüşüm içerisinde olmuştur. Fukuyama'nın Tarihin Sonu tezine karşın tarihe ivme katan unsurlar devam etmekte bununla beraber arayışlar ve değişim ve dönüşüm hareketleri de sürmektedir. Özellikle

¹⁰⁰ Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik, S.93.

¹⁰¹ Ahmet Davutoğlu, Teoriden Pratiğe Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar, S.29.

¹⁰² Ahmet Davutoğlu, (dicle üniversitesi link)

son 7-8 yıldır bölgemizde büyük bir restorasyon ve yapılanma görülmektedir. Bu durum göstermektedir ki uluslararası düzen gelişimini henüz tamamlayamamış olup krizlere refleks göstermekte yeterli olamamaktadır bu sebeple yeni arayışlara yeni çözümler üretilmek zorundadır.

Bu kapsamda Türkiye bir dönüm noktası olarak görülen Mart 2003 tarihinde Irak ile ilgili tezkerenin TBMM’de kabul görmemesinden itibaren dış politika stratejisini farklı bir zemine çekmiştir. Bu kapsamda komşularla sıfır sorun politikasını bir hedef ve ideal olarak önüne koyan Türkiye, cumhuriyet döneminde başlamış olunan ve o döneme kadar süregelen Orta Doğu ya sırtını çevirmiş olan politik duruşunu terk ederek devam etmiştir. Bu tavır yalnızca salt rasyonel bir uluslararası ilişkiler ile açıklanabilecek bir durum değildir çünkü en büyük müttefik olarak görülen ABD ile bir anda politik bir buzlanma yaşanması o dönemin Türkiye konjoktürüne oldukça ters görülebilmektedir. Fakat Türkiye yeni dış politika arayışında, barış ve savaş stratejilerinde, kendisini karar verici bir özne olarak konumlandığını göstermiştir. Bu özne almış olduğu karar ile bölge insanı adına da karşı çıkabilen bir irade ortaya koymuştur. Yani bu anlamda Musul’a, Kerkük’e veya Halep’e sahip çıkmasının ardında dış politikasında ahlaki söylem ve sorumluluk bilincinin sahip olduğu bir iktidar iradesi yer almaktadır.

Bu anlamda politika belirlenmesinde bir kırılma noktası olarak değerlendirebileceğimiz Mart tezkersi sadece idealist bir politik anlayış ile değil stratejisini bölge ile bütünleşmiş kültürel çeşitliliğe dayalı mezhebi ve etnik barış ortamı üzerine kurulu bir siyasetin üzerine oturtmuş olmasından ileri gelmektedir. Bu sebeple Türkiye bölgede meydana gelen hemen her soruna müdahil olmuş olup irade ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda 2004 yılında AB müzakere tarihinin belirlenmesi ile ilgili görüşmeler sırasında ortaya konulan net tavır,

2006 yılında gerçekleştirilmeye çalışılan İran nükleer anlaşması ile ilgili görüşmeler, 2009 yılı Davos’ta yaşanan ‘one minute’ olayı ve yine 2010 yılında sürdürdüğü politikanın bir devamı olarak İran’a yaptırım uygulanmasına karşı Güvenlik Konseyi’nde ‘Hayır’oyu kullanılması, 2014 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan BM Genel Kurul toplantısında “Dünya beşten büyüktür” diyerek daimi beş üyenin BM’yi etkisizleştirerek bölgedeki sorunlara çözüm üretmediğini belirtmiştir ve bu anlamda karar mekanizmasını değişmesi gerektiğini belirtmesi, diğer taraftan geldiğimiz noktada

Suriye olayında muhatap olarak ABD ve Rusya'dan dönem dönem farklı yerlerde duruyor olması bu iradenin örnekleridir.

Süregelen dönem içerisinde İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) Genel Sekreterliği görevinin alınması, Kıbrıs sorununun nihayete kavuşturulması için çözüm odaklı yaklaşımın ortaya konması gibi Türkiye için pekala öneme haiz olan dış politika açılımlarının birkaç yıl gibi bire içerisinde sığmış olması, hem Ak Parti dönemi dış politikasının hareketli olduğunu göstermektedir, hemde ayrıca bir hareketlilik gelmesini sağlamıştır. Dış politikada yakalanan bu dinamik diplomasi ile Türkiye, BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine kadar yükseltmiştir. Oluşan bu özgüven, Türkiye'nin yakın kriz bölgesine bölgesel bir güç olarak doğrudan müdahil olmasının önünü açmıştır. Örneğin; Filistin'de o dönem gerçekleşen seçimler sonrası Hamas'ın Türkiye'ye davet edilmesi, Suriye-İsrail görüşmelerine aracılık edilmesi ve Kafkasya Platformu önerisinin getirilmesi gerçekleştirilmiş olan yoğun dış politika açılımlarının tabii bir neticesidir¹⁰³.

3.2. Dış Politika Girişimi Olarak Uluslararası Düzeni Ahlaki Normlar ile Yeniden Düşünmek

Uluslararası ilişkilerde net bir belirleyici olarak önümüze çıkmayan medeniyet söylemi Türk siyaset yapıcılarının sahip olduğu stratejik vizyonu ile Türk dış politikasında kendisine oldukça sağlam bir zemin bulmuştur. Bu medeniyet söylemi ile yalnızca yerel ve bölgesel değil küresel politikalarda da değer unsurunun hâkim küresel siyaset yapısının içerisinde kendisine yer etmesine dair söylem ortaya konmuştur.

Dışişleri bakanlığı ve Başbakanlığı döneminde Davutoğlu ve Türkiye'deki mevcut hükümet dış politikada ifade ettiği medeniyet söylemi ile alternatif bir kozmopolit uluslararası ve dünya düzeni vizyonunun kapsamlı bir taslağını ortaya koymuştur. Bu taslak defeat ile tekrar ettiğimiz salt romantik ve idealist bir söylem ve vizyondan ziyade içerisinde milli çıkar ve gerçeklikleri içermektedir fakat altında medeniyyetsel söylemin güçlü olduğu ahlaki bakış ağır bamaktadır. Bu da teorik fikirler ile pratik olaylar arasında çelişkileri beraberinde getirmektedir.

¹⁰³ Fahrettin Altun, 22 Temmuz'dan 29 Mart'a Siyasal Partiler, Değişim ve Statüko Kıskaçında AK Parti, (Link) S. 19-20.

Türk Dış Politikası halihazırda yürütmeye devam ettiği politikanın içerisindeki ideolojik söylem onu pratikteki uygulamalarında ters köşeye yatırabilmektedir.

Örneğin Halep Türkiye’den giden silah ve mühimmat sayesinde direnirken dengeler ve kısıtlar Türkiye’yi Rusya ile anlaşmaya zorladığı noktada sevkiyatlar da durdu¹⁰⁴. Böylece Halep’e manen sahip çıkılırken maddeten ters bir durum ortaya çıkmış oldu.

Burada genel olarak kullanılan söylemin itibarını ve nazarı dikkate alınması noktasında sürekliliğini sağlayabilmesi için hedeflerine daha fazla gerçeklik ve güç dengesi ile devam etmesi gerektiği fikri kuvvet kazanmaktadır.

Esas itibari ile Türk dış politikası normatif, insani ve ahlaki değerlere sahip çıkmakta yaşanan adaletsizliği ortadan kaldırarak mevcut koşulları iyileştirmek istemektedir. Ve dahası değişimi tetikleyecek bir güç olarak da hareket etmektedir. Özellikle uluslararası toplumdaki adaletsizlikliği açık bir şekilde açığa vurmaktadır. Ve bunu yaparken realist bir dış politika anlayışı veya pozitivizmden ayrılarak olguları ve değerleri birbirinden ayırmamaktadır. Bu anlamda mevcut düzeni sorgulamaktadır ve düzenin pürüzsüz ve düzgün çalışmasını istemektedir. Bu bağlam içerisinde Davutoğlu’nun medeniyet fikri, Türk dış politikasında eskisinden farklı yeni olan bir siyasetin içerisine girmiş olup bununla birlikte bu yenilik ile uluslararası yeni bir düzen ve adalet anlayışı içerisine taşınmıştır ve bunu Türkiye’yi de belirleyici bir özne konumuna alarak uluslararası ilişkiler anlayışı içerisinde gerçekleştirmek istemektedir.

Medeniyet söylemi Türk dış politikasında yoğunluklu geniş kültürel ve insani bağlara sahip çıkarak etki ve yetki alanını genişletirken, uluslararası alanda sahip olduğu medeniyetin unsurlarını dile getirerek diğer medeniyet kazanımları ile birlikte konsolide olarak oluşturulmuş bir adalet ve düzen anlayışı ile hakim dünya düzenindeki adaletsizlik ve eşitsizliklere bir meydan okumadır veya mevcut düzende özgürleşimi yaymaya çalışan alternatiftir ve hatta değişimin mümkün olabileceğine dair bir girişimdir.

¹⁰⁴ Etyen Mahcupyan, “*Ahlaki Dış Politika Mümkün Mü?*”, <http://www.karar.com/yazarlar/etyen-mahcupyan/ahlaki-dis-politika-mumkun-mu-4198>, Erişim: 27.06.2017.

3.3. Medeniyetler Arası İttifak ve Türkiye Örneğinde Dönüşüm Fikri

"Tarih boyunca insanın en temel gayesi, azami özgürlüğü ve ontolojik güvenliği elde etmek olmuştur. Ekonomik ve siyasi sistemlerin kurumsallaşmaları, bu arayışın bir vasıtası oldukları zaman sosyal meşruiyet kazanmaktadırlar. Medeniyet canlılıkları ve açılımları ancak bu temel gaye ile sosyal sistemlerin kurumsallaşmasının birlikte gerçekleştirebildiği tarihi kavşak noktalarında meydana gelmektedir. İnsanoğlunun güvenlik alanını oluşturma hedefi ile meşru kılınan sosyo-politik leviathanın kendisinin ontolojik özgürlük ve güvenlik alanını daraltmaya başlaması yeni dönüşümlerin tetikleyicisi olmuştur."¹⁰⁵

Bu bağlamda bahsi geçen açılım, kurumsallaşma ve tarih sahnesindeki yeni bir konumlandırma için dönüşüm şarttır. Ve bu dönüşüm, hâlihazırdaki savaş ve barış stratejilerinin, açmazlar oluşturan siyasi, ekonomik, sosyal politikaların değişimi ve jeopolitik hapsoluşların¹⁰⁶ aşılmasını sağlayacak olan dinamikler ile mümkündür. Ve nitekim bu devri daim İbn Haldun'a göre tabiidir¹⁰⁷.

Buna bağlı olarak, Medeniyetlerarası diyalog önerisi, medeniyetlerin birimsel/ sınırları çizilmiş bir şekilde ortaya konmuş olan ifadesinin yadsınması temelinde, hegemonik olmayan boyutta, yeni bir tarzda, ele alınmasının da önünü açmaktadır¹⁰⁸.

Medeniyetlerarası diyalog fikrinin en iyi örneği 2004 yılının Aralık ayında BM nezdinde, İspanya inisiyatifinde temelleri atılan ve ardından 2005 yılında Türkiye ile beraber yürütülen Medeniyetler İttifakı projesidir¹⁰⁹ Bu proje ile İspanya terörizm ile mücadele konusunda destek ararken Türkiye uluslararası alanda stratejik prestij sağlamayı¹¹⁰ ve bunun yanı sıra bir etkileşim başlatarak yeni bir dönüşümün fitilini ateşlemek istemektedir. Ve yine Medeniyetler İttifakı projesi Türkiye'nin stratejik

¹⁰⁵ Ahmet Davutoğlu, Bunalımdan Dönüşüme Batı Medeniyeti ve Hristiyanlık, S.12

¹⁰⁶ Jeopolitik merkezli ve Türkiye örneğinde bir okuma için bakınız: Murat Yeşiltaş, "The Transformation of the Geopolitical Vision In Turkish Foreign Policy", Turkish Studies, 14/4 (2013), S. 661-687.

¹⁰⁷ Bkz. (İbn Haldun, Mukaddime, 2, hazırlayan: Süleyman Uludağ, Dergah yayınları, S.871.

¹⁰⁸ Mustapha Kemal Pasha, Civilization, Postorientalism and Islam, S.73, Civilizational Identity The Production and Reproduction of "Civilizations" in International Relations, der. Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson, (New York: Palgrave macmillan, 2007), S.61-79.

¹⁰⁹ Toplumlar arasında köprüler kurma, diyalog ile anlayış geliştirme ve dünyadaki dengesizliklerin üzerine gitmek amacıyla ortak siyasi irade oluşturma ihtiyacı hiç bu kadar açık şekilde hissedilmemiştir, bu acil görev Medeniyetler İttifakı'nın varlık sebebini oluşturmaktadır. (BM Medeniyetler İttifakı: Yüksek Düzeyli Grup Raporu, New York, 2006)

¹¹⁰ Ali Balcı ve Nebi Miş, "Turkey's Role in the Alliance of Civilizations: A New Perspective in Turkish Foreign Policy?", Turkish Studies, 9/3 (2008), S.387-406.

kültürünün dış politikasını etkilediğinin en ideal örneklerinden biri olarak kabul edilebilir¹¹¹

Eş başkanlık makamındaki iki ülkeden biri olan Türkiye, bu platform aracılığı ile yeni bir düzen arayışını ve muhalif duruşunu tekraren dile getirmiştir. Türk dış politikasının yeni uluslararası düzen söylemi muhalif tavır, anti-hegemonik arayış ve hatta mevcut dünya düzenine karşı çoğulcu dünya düzeni perspektifi ile bağlantılıdır. Cumhurbaşkanı Erdoğan birçok defa "Batı'nın dünyanın merkezi olmadığı"nı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyelerini kastederek "Dünyanın beşten büyük" olduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda Türk dış politikasının yeni söyleminde "medeniyet" olarak adlandırılan supranasyonel yeni politik öge, tarihi batı-merkezli ulus devlet politik ögesine nazaran daha baskındır¹¹². Yukarıda da dile getirdiğimiz ifade bağlamında diyebiliriz ki: Türkiye mevcut leviathanın kendi güvenlik ve özgürlük alanını daraltmış olması sebebi ile medeniyet fikri etrafında yeni bir dönüşümü tetiklemektedir. Türk dış politikasının 2002 sonrası kurucu zihinlerinin başında gelen Ahmet Davutoğlu bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

" ...Tarih Batı medeniyeti gibi birçok medeniyetin hem yükselişine hem de çöküşüne şahit olmuştur; gelecek te tek boyutlu bir zaman idrakinin ürünü olmayacaktır."

¹¹¹ Ramazan Erdağ ve Tuncay Kardaş, Türkiye Dış Politikasında Stratejik Kültür, S.280. Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik, Der. Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran, (İstanbul: Küre, 2014), S.275-306.

¹¹² Murat Yeşiltaş, Turkey's Quest of a New International Order through Civilizational Discourse and the "Politics of Restoration

SONUÇ

Medeniyeti tek bir coğrafyanın çıktısı, sahibi veya tek belirleyicisi olarak görmek söz konusu coğrafyayı zirve yaptığı noktadan yavaş veya hızlı bir süratte geri bırakmaya mahkûm kılmak olacaktır. Çünkü medeniyet dediğimiz bu çok katmanlı yapı ne tek bir milletin malı olmuştur, ne de onun tek bir belirleyicisi olmuştur. Zaman ve mekân ona farklı iklimlerde etki etmiştir ve farklı renklerden eklemiştir. Nihayet insanlığın ortak mirası olmuştur.

Medeniyet ile modernite arasındaki ilişki aydınlanma sonrası Batı düşüncesinde ve giderek batılı olmayan toplumlarda yeni anlamlar kazanmalarına yol açmış ve “medeni olmak” ile “modern olmak” eş anlamlı hale gelmiştir. Buna göre gelişmişlik hali olarak medeniyete ulaşmanın yolu modernleşmeden geçmektedir. Bu çerçevede ortaya çıkan temel sorunumuz medeniyetlerin tek tipleşmesi sorunudur. Yani çok katmanlı ve farklı türde medeniyetlerin modernleşme olgusu kapsamında tek bir biçim (ya da tek bir medeniyet) halini alması ve diğerlerinin ortadan kalkması meselesidir. Ayrıca bu durum Batı’nın kurucu paradigması olan modernitenin sorgulanması meselesini de beraberinde getirmiştir.

Arnold Toynbee, 1930’lu yıllarda yirmi altı medeniyetten Mısır, And, Çin, Minoa, Sümer, Maya, Hint, Hitit, Suriye, Helen, Babil, Meksika, Arap, Yukatan, Sparta ve Osmanlı medeniyetlerini kapsayan on altısının ölmüş ve tarihin derinliklerine gönmüş olduğunu ifade etmiştir. Geriye kalan ve yaşayan Hristiyan Yakındoğu, İslam, Hristiyan Rus, Hindu, Uzakdoğu Çin, Japon, Polinezya, Eskimo ve Göçebe medeniyetlerinin ise, Batı medeniyetinin tesiri altında imha ya da asimile edilme tehdidi altında can çekiştiği sonucuna varmıştır. Bu sınıflama ve tespit bir taraftan Batı Medeniyetinin nihai hâkimiyetini, diğer taraftan da yok edici tekerci özelliğini vurguluyordu.

Her ne kadar belli dönem ve coğrafyalarda medeniyete ivme katacak unsurların son bulunduğu bu sebeple ilerlemenin durduğu, gelişimin nihayete erdiği ifade edilmiş olsa da “medeniyet” tüm bu şahitlerin yanıldıklarına tanıklık etmiştir.

Çünkü medeniyet muayyen bir uyuma ve birliğe ulaşmış fikir ve güçlerin amalgamıdır ve insanlık büyük tabii felaketlere uğrayıp, herşeyi sil baştan yapmak zorunda kalmazsa sürekli ileriye gider. Bu sebeple de medeniyet fikri insan kaynağını biçimlendirmektedir.

Medeniyet istenilen noktada durdurulamadığı ve yerelleştirilmesinin mümkün olmaması sebepleri ile belli dönemlerde belli coğrafyalara hapsedilmek istenmiştir. Geriye kalan topraklar bu manada “medeniyetsizleştirilmeye” çalışılmıştır. Medeniyeti belirlemeye çalışanlar medeniyete sahip olmak isteyenleri ancak kendilerine benzediklerinde bu ihtiyaçlarının karşılanabileceklerine inandırmak istemişlerdir. Bu kapsamda insanı etkileyen bu durum toplumu, şehirleri, devletleri ve uluslararası düzeni de tedricen etkilemiştir.

Bu çerçevede bir tarafta sağlam ve derin kökleri olan böylece güçlü bir ben-idraki ve dünyada bir var-olma (merkez) noktası bulunan, diğer taraftan geniş bir perspektif ile dünyaya bakan, yeni imkânlar kapı aralayan, bir özne olmak mümkündür. Bu durum pratikte, Türk dış politikasına yansımıştır.

Türkiye köklerinden kopuk bir şekilde entegre olmak ve üstsel olmayan politik arayışlar ile uzun yıllar siyasetine devam etmiştir. Bu arayış modenleşme veya medeni olma gayretinin bir ürünüdür. İç politikadan uluslararası ilişkilere, ekonomiden kültüre hemen her alanda arayış süregelmiştir. Fakat son dönem Türk dış politikası bir özne olarak kendisine bir merkez ve bir ben-idraki oluşturmuştur. Böylece kendi varlığına sırtını dönmeden bir öze dönüş, küçük milliyetçilik ve dar kapsamlı ideolojilere hapsolmadan gelişimi hedeflemiştir. Bu kapsamda medeniyet söylemi Türk dış politikasında oldukça belirgin bir hal almıştır. Ve bu hal Türk dış politikasına aktiflik, önemli bir rol alma hatta düzen kurucu bir rol alma işlevini kazandırmıştır. Ayrıca Türkiye uluslararası arenada etki ve kapasite alanını da geliştirmiştir.

Bu durum kendini her daim muhasebe ederek ve sahip olduğu potansiyelin farkında olarak devam etmelidir. Fakat bu potansiyel ve ideal duruş gerçeklikten uzak olmamalıdır. Kendi gücünün bilincinde olarak kendi gelişimini, metamorfoz olayını tamamlamalıdır. Bu tamamlama bir dönemin zirvesi olarak değil yapının kurumsallaşma döneminin önemli bir süreci olmalıdır.

Nihayi olarak AK Parti dönemi Türk dış politikası geleneksel rotasından çıkarak belli psiko-politik korkulara rağmen dışa açılımını gerçekleştirmiştir. Bu hamlelerin aksaklıkları, zayıflıkları, yanlışlıkları muhtemeldi(r). Fakat bu söylem ilk olarak psiko-politik olarak dış politikada kendine güvenilirlik ve kapasite sağlamıştır. Son kertede Türkiye, “köprü ülke” olarak kendisine biçilen role razı olmamıştır, bir özne olarak kendisini belli bir merkezde konumlandırmıştır ve bu var-olma noktasından sadece yerel veya bölgesel değil evrensel bir düzenin arayışında olan bir “merkez ülke” olarak kendisini yeniden tanımlamıştır.

Bu sonuç, çalışmamızda en nihayi noktada Ahmet Davutoğlu üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun yanısıra genel olarak akademik literatürden ve Ahmet Davutoğlunu yakından tanıyanların görüşlerinden, Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşmalarından yararlanılmıştır. Yine çalışmanın büyük bir kısmı için güncel ve geçmiş tarihli olaylar tekrarın incelenmiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ardıç, Nurullah. "Modernite, Kimlik, Siyaset: Ahmet Davutoğlu'nun Medeniyet Söylemi", Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran (Ed.). **Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre, 2014.
- Balcı, Ali. "Stratejik Derinlik'te Kemalizm ile Hesaplaşmak". Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran (Ed.). **Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre, 2014.
- Davutoğlu, Ahmet. "Türkiye Köprü Değil, Merkez Ülkedir!..", **Teoriden Pratiğe Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**. İstanbul: Küre, 2013.
- Davutoğlu, Ahmet. "Bunalımdan Dönüşüme Batı Medeniyeti ve Hristiyanlık". **Divan; İlmî Araştırmalar**, Sy.9, 2000/2.
- Davutoğlu, Ahmet. "Küreselleşme ve Birey ve Medeniyet Bilincinin Krizi". Nurullah Ardiç ve Sevinç A. Özcan (Ed.). **Küyerel Dönüşümler: Küreselleşme, Zihniyet, Siyaset**. İstanbul: Küre Yayınları, 2012.
- Davutoğlu, Ahmet. **Alternative Paradigms**. Lanham: University Press of America, 1994.
- Davutoğlu, Ahmet. **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**. İstanbul: Küre, 2011.
- Erdağ, Ramazan ve Kardaş, Tuncay. "Türkiye Dış Politikasında Stratejik Kültür". Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran (Ed.). **Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre, 2014.
- Fukuyama, F. **The End of History and the Last Man**. New York: Thf Free Press, 1992.
- Haldun, İbn. **Mukaddime**, 2. cilt, Süleyman Uludağ (Hazırlayan). İstanbul: Dergâh yayınları, Mayıs 1983.
- Hamidullah, M. **İslam Peygamberi**, Mehmet Yazgan (Çeviren). İstanbul: Beyan, 2011.
- Huntington, Samuel P. **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, 6. Baskı, Mehmet Turhan ve Cem Soydemir (Çeviren), İstanbul: Okuyan Us yayınları, 2002.

- Huntington, Samuel. **“The Clash of Civilization and The Remaking of World Order”**. New York: Simon and Schuster, 1996.
- Jackson, Patrick Thaddeus and Hall, Martin. "Introduction: Civilizations and International Relations Theory", Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson (Ed.). **Civilizational Identity The Production and Reproduction of "Civilizations" in International Relations**. New York: Palgrave macmillan, 2007.
- Jackson, Patrick Thaddeus. “Civilizations as Actors: A Transactional Account, Civilizational Identity” Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson (Ed.). **The Production and Reproduction of “Civilizations” in International Relations**. New York: Palgrave macmillan, 2007.
- Kalın, İbrahim. **Akıl ve Erdem Türkiye’nin Toplumsal Muhayyilesi**. 3. Baskı, İstanbul: Küre, 2014
- Kiger, Rumeysa. **Küreselleşme, Din ve Medeniyet**. İstanbul: Küre, 2011
- Linklater, Andrew. Burchill, Scott.Devetak, Richard, vd., **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, Çev. Ali Arslan, Muhammed Ali Ağcan, İstanbul: Küre, 2012.
- O'Hagan, Facinta. “Discourses of Civilizational Identity”. Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson (Ed.). **Civilizational Identity The Production and Reproduction of "Civilizations" in International Relations**. New York: Palgrave macmillan, 2007.
- Okumuş, Ahmet. "Kavramların Stratejisi, Stratejinin Kavramları". Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran (Ed.). **Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre, 2014.
- Pasha, Mustapha Kemal. “Civilization, Postorientalism and Islam”. Martin Hall ve Patrick Thaddeus Jackson (Ed.). **Civilizational Identity The Production and Reproduction of "Civilizations" in International Relations**. New York: Palgrave macmillan, 2007.
- Toynbee, Arnold J. **“A Study of History”**. New York: New York Press,1939, C. 4.
- Yeşiltaş, Murat. “Türkiye'yi Stratejileştirmek Stratejik Derinlik'te Jeopolitik Muhayyile”. Talha Köse, Ahmet Okumuş, Burhanettin Duran (Ed.). **Stratejik Zihniyet Kuramdan Eyleme Ahmet Davutoğlu ve Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre, 2014.
- Yılmaz, Aytekin. **“Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori-Temel Kavramlar-Yeni Gelişmeler”**. Ankara: Kadim, 2012.

Sürekli Yayınlar

Balcı, Ali ve Miş, Nebi. "Turkey's Role in the Alliance of Civilizations: A New Perspective in Turkish Foreign Policy?". **Turkish Studies**, 9/3, 2008.

Davutoğlu, Ahmet. "Medeniyetlerin Ben-idraki". **Divan; İlmi Araştırmalar**, Sy.3, 1997/1.

Davutoğlu, Ahmet. "Tarih İdraki Oluşumunda Metodolojinin Rolü: Medeniyetlerarası Etkileşim Açısından Dünya Tarihi ve Osmanlı". **Divan; İlmi Araştırmalar**, Sy.8, 1999/2.

Kalın, İbrahim. "Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş", **Divan: İlmi Araştırmalar**, Sy. 29, 2010/2

Yeşiltaş, Murat. "The Transformation of the Geopolitical Vision In Turkish Foreign Policy", **Turkish Studies**, 14/4, 2013

Wang, Yiwei , Pax Amerikana Neden İmkansız ? Kadim Çin Dünya Düzeninin Çağdaş Amerikan Dünya Düzeniyle Mukayesesi, Çev. : N. Bilge Özel, **Divan; İlmi Araştırmalar**, cilt 12 sayı 23 (2007/2)

Yeşiltaş, Murat. Turkey's Quest for a "New International Order": The Discourse of Civilizational and the Politics of Restoration, **Perception**, Cilt 19, Sayı 4, Kış 2014.

Diğer Kaynaklar

Altun, Fahrettin. "22 Temmuz'dan 29 Mart'a Siyasal Partiler, Değişim ve Statüko Kiskacında AK Parti". [Setav.org/tr/22-temmuzdan-29-marta-siyasal-partiler-degisim-ve-statuko-kiskacinda-ak-parti/analiz/110](http://setav.org.tr/22-temmuzdan-29-marta-siyasal-partiler-degisim-ve-statuko-kiskacinda-ak-parti/analiz/110) . 01.Mart.2009

Altun, Fahrettin. Davutoğlu Vizyoner ve Aktif Bir Siyasetçi. [http://setav.org/tr/davutoglu-vizyoner-ve-aktif-bir-siyasetci/video/16359](http://setav.org.tr/davutoglu-vizyoner-ve-aktif-bir-siyasetci/video/16359) , 22 Ağustos 2014.

Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Antlaşması, 2015. <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf>. 14.06.2015

Birleşmiş Milletler, **Medeniyetler İttifakı: Yüksek Düzeyli Grup Raporu**, New York, 2006.

Bush, George W. President Urges Readiness and Patience, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010915-4.html> . 15 Eylül 2001.

Davutoğlu, Ahmet. www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-ahmet-davutoglu_nun-diyarbakir-dicle-universitesinde-verdigi-buyuk-restorasyon-kadim-den-kuresellesmeye-yeni.tr.mfa .15 Mart 2013.

Davutoğlu, Ahmet. “Küreselleşme ve Medeniyetler Arası Etkileşim Bağlamında Ortak Değerler”. **Anayasa Yargısı** **24**, 2007.

Davutoğlu, Ahmet. <https://m.youtube.com/watch?v=tfdp46fgt48> . 27 Nisan 2015.

Davutoğlu, Ahmet. <https://m.youtube.com/watch?v=xkzkpes7lac> . 27 Nisan 2015.

Davutoğlu, Ahmet. Sayın Ahmet Davutoğlu’nun Kanal 7 Televizyonunda Yayınlanan Başkent Kulisi Programında Verdiği Özel Mülakat. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-kanal-7-televizyonunda-yayimlanan-baskent-kulisi-programinda-verdikleri-ozel-mulaka.tr.mfa . 21.04.2015.

Davutoğlu, Ahmet. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık http://www.basbakanlik.gov.tr/forms/Article/pg_Article.aspx?Id=2bbf18eb-85c7-4049-8eb4-f71433bb9d14 . 26 Aralık 2014.

Davutoğlu, Ahmet. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık http://www.basbakanlik.gov.tr/forms/Article/pg_Article.aspx?Id=f221e31d-7287-46f7-8c50-f1f9f39c3719 . 26 Ocak 2015.

Davutoğlu, Ahmet. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık. http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/Article/pg_Article.aspx?Id=40503159-52be-4a6b-b28c-d775a83f36d7 . 27 Eylül 2014.

Davutoğlu, Ahmet. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık. http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/Article/pg_Article.aspx?Id=f7cebbef-426d-41f7-8148-5a2112bfa21a . 10 Kasım 2014.

Davutoğlu, Ahmet. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık. http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/Article/pg_Article.aspx?Id=c74c79ec-28fb-4302-afa8-d1dc9bd09241, 08 Aralık 2014.

Duran, Burhanettin. Davutoğlu ve Medeniyet Söyleminin İktidarı. <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/duran/2014/08/22/davutoglu-ve-medeniyet-soyleminin-iktidari>. 22 Ağustos 2014.

Duran, Burhanettin. Davutoğlu’nun Konuşmasının Taşıdığı Anlam. <http://setav.org/tr/davutoglunun-konusmasinin-tasidigi-anlam/video/16357>. 22 Ağustos 2014.

Duran, Burhanettin. Yeni Türkiye’nin Yaratılması İçin Yeni Bir, Star Gazetesi. <http://haber.stargazete.com/guncel/burhanettin-duran-yeni-turkiyenin-yaratilmasi-icin-yeni-bir/haber-929784> . 10 Eylül 2014.

Galtung, Johan. "On the Dialectic between Crisis and Crisis Perception." <https://www.transcend.org/galtung/papers/On%20the%20Dialectic%20Between%20Crisis%20and%20and%20Crisis%20Perception.pdf> . Mayıs 1983.

Davutoğlu, Ahmet. AK Parti 1. Olağanüstü Büyük Kongre Konuşması. <https://m.youtube.com/watch?v=R09L42ojFE8> . 26.08.2014.

Kissinger, Henry. Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-henry-kissinger-on-state-of-global-politics-a-1002073.html> . 13 Kasım 2014.

Mahcupyan, Etyen. <http://www.karar.com/yazarlar/etyen-mahcupyan/ahlaki-dis-politika-mumkun-mu-4198> . 27.06.2017.

Özhan, Taha. AK Partili Kimliği ve Davutoğlu. <http://setav.org/tr/ak-partili-kimligi-ve-davutoglu/video/17376>. 29 Ağustos 2014.

Özhan, Taha. Davutoğlu'nun Türkiye Tasavvuru. <http://setav.org/tr/davutoglunun-turkiye-tasavvuru/video/17381> . 29 Ağustos 2014.

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Biçer, 1989 Elazığ doğumlu olup ortaokul ve liseyi İstanbul'da, lisans eğitiminin ise bir dönemini University of West Hungary: Faculty of Economics'de olmak üzere Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamalamıştır. 2012 yılında İslam Konferansı Gençlik Formu'nda (ICYF-DC) beş ay kadar ulusal ve uluslararası projelerde görevler almıştır. Aynı yılın yaz ayında Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler enstitü ana bilim dalında lisansüstü eğitimine başlayarak yine aynı bölümde öğrenci asistanlığıda yapmıştır. Bu dönemde Uluslararası İlişkiler ile ilgili çeşitli röportajları yayınlanmıştır. 2013 yılı itibari ile Kuveyt Türk Katılım Bankasında çalışmaya başlamış olup 2015 yılı itibari ile aynı kurumda KOBİ Bankacılığı Satış Uzmanı olarak görev ifa etmektedir.